

Maria Lamminkangas

SIDOSRYHMÄVIESTINNÄN KEHITTÄMINEN YVA-MENETTELYSSÄ

SIDOSRYHMÄVIESTINNÄN KEHITTÄMINEN YVA-MENETTELYSSÄ

Maria Lamminkangas
Opinnäytetyö
Kevät 2023
Energia- ja ympäristötekniikan tutkinto-
ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Energiatekniikka

Tekijä: Maria Lamminkangas

Opinnäytetyön nimi: Sidosryhmäviestinnän kehittäminen YVA-menettelyssä

Työn ohjaaja: Tilly Andersson

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2023

Sivumäärä: 45+1 liite

Opinnäytetyön aiheena oli sidosryhmäviestinnän kehittäminen YVA-menettelyssä. Työn tavoitteena oli kartoittaa Envineer Oy:n nykyisen sidosryhmäviestinnän haasteita ja kehittää toimintamalli suunnitelmalliseen sidosryhmäviestintään.

Opinnäytetyön tilasi Envineer Oy, joka tekee eri teollisuuksiin liittyviä ympäristövaikutusten arviointoja. Opinnäytetyön aihe rajattiin käsittelemään tuulivoiman YVA-menettelyä. Työhön otettiin Envineerin kolme esimerkkihanketta, jotka käsiteltiin asiantuntijahaastattelujen kautta. Asiantuntijahaastatteluihin valittiin hankkeessa mukana olleita työntekijöitä ja esimerkkihankkeiden avulla selvitettiin haasteita sidosryhmäviestinnässä. Asiantuntijahaastattelujen perusteella tehtyjä havaintoja käsiteltiin työpajassa, jossa asiantuntijat täydensivät haastatteluista kerättyjä havaintoja ja arvottivat havainnot. Työpajan ryhmäkeskustelussa mietittiin kehitysideoita tärkeimpiin havaintoihin ja tulokset kirjattiin.

Asiantuntijahaastattelujen ja työpajan tuloksena saatiin kehityskohteita ja -ideoita Envineerin sisäisen viestinnän ja sidosryhmäviestinnän kehittämiseen. Kehityskohteet ja -ideat jäivät Envineerin käyttöön. Opinnäytetyön tuloksena saatiin toimintamalli sidosryhmäkartoitukseen ja -analyysiin, asukaskyselyyn ja tarkennettuun sidosryhmäviestintään.

Tulosten perusteella yrityksellä on tarvetta yhteisiin ohjeisiin sidosryhmäviestinnässä. Työpajan tulosten mukaan myös hankkeiden aikaista sisäistä viestintää voi kehittää. Hyödyntämällä havaintoja ja työpajan tuloksia sekä tehtyä toimintamallia, yritys voi sujuvoittaa sisäistä ja ulkoista viestintää.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Energy Technology

Author: Maria Lamminkangas

Title of thesis: Improvement of stakeholder communication in EIA process

Supervisor: Tilly Andersson

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2023

Number of pages:

45+1 appendix

The subject of the thesis was improvement of communication between stakeholders during environmental impact assessment (EIA) procedure. The goal of the work was to map the current difficulties of Envineer Oy's stakeholder communication and to develop an operating model for systematic stakeholder communication.

The thesis was commissioned by Envineer Oy. Envineer Oy performs EIAs related to various industries. The topic of the thesis was scoped to EIA procedure regarding wind power. There were three example projects from Envineer Oy's which were taken into the work. These projects were processed through expert interviews. Some of the employees involved in the projects were selected for expert interviews. Selected example projects were used to identify challenges in the current stakeholder communication. The observations made on the basis of the expert interviews were discussed in a workshop. During the workshop experts supplemented the observations gathered from the interviews and evaluated the findings. Development ideas for the most important observations were considered and the results were recorded.

As a result of expert interviews and the workshop, targets and ideas for improvement were obtained to further develop Envineer Oy's stakeholder communication as well as internal communication. Improvement targets and ideas remain at Envineer Oy's disposal. As a result of the thesis, an operating model was created for stakeholder mapping, stakeholder analysis, resident surveys and more targeted stakeholder communication.

Based on the results discussed above, the company needs shared guidelines in stakeholder communication. Internal communication can be improved as well based on the results of the workshop. By using the observations, workshop results and the operating model created, the company can streamline internal and external communication.

Keywords: EIA, wind power, stakeholder

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TUULIVOIMAN YVA-MENETTELY	8
2.1	YVA-menettelyn vaiheet	8
2.2	Tiedottaminen ja osallistuminen YVA-laissa	9
2.3	YVAn ja kaavan yhdistäminen	10
3	TUULIVOIMAHANKKEET PORONHOITOALUEILLA	13
3.1	Poronhoitolaki	13
3.2	Mahdollisia vaikutuksia porotaloudelle	14
3.3	Tutkimuksia tuulivoimaloiden vaikutuksista poronhoitoon	15
3.4	Hyviä käytäntöjä tuulivoiman ja poronhoidon väliseen viestintään	16
4	HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ SIDOSRYHMÄVIESTINNÄSSÄ	18
4.1	Vuorovaikutussuunnitelma ja sidosryhmät	19
4.2	Sidosryhmäkartoitus	19
4.3	Sidosryhmäanalyysin työkaluja	20
4.4	Asukaskysely	23
4.4.1	Kyselyn ajoitus	24
4.4.2	Otanta	24
4.4.3	Netti- ja postikysely	25
4.4.4	Kysymysten laadinta	26
4.4.5	Analyysi ja raportointi	26
4.5	Keinoja viestintään ja osallistumismenettelyiksi	28
4.5.1	Seurantaryhmä	28
4.5.2	Yleisötilaisuudet	29
4.5.3	Karttapohjainen tiedonkeruu	29
4.5.4	Muita osallistumismenettelyjä	30
5	ENVINEER OY	31
5.1	Yrityksen nykyisiä viestintäkäytäntöjä	31
5.2	Hanke 1	32
5.3	Hanke 2	33

5.4	Hanke 3.....	34
5.5	Haasteet ja hyvät käytännöt viestinnässä.....	35
5.6	Työpaja	36
5.7	Tiekartta onnistuneeseen sidosryhmäviestintään	36
6	YHTEENVETO	39
	LÄHTEET.....	41

LIITTEET

Liite 1. Esimerkkejä sidosryhmän luokitteluun ja osallistumiseen

Liite 2. Toimintamalli sidosryhmäkartoitukseen ja -analyysiin, asukaskyselyyn ja tarkennettuun sidosryhmäviestintään (salassa pidettävä)

1 JOHDANTO

Tuulivoiman lisäämisellä on huomattava rooli Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian mukaisesti alueiden käytön suunnittelussa varaudutaan hyödyntämään laajasti Suomen tuulivoimapotentiaalia. Tuulivoimaloista aiheutuvat ympäristövaikutukset riippuvat lähinnä voimaloiden sijainnista ja alueen ympäristöarvoista. Tuulivoimarakentamisessa on huomioitava sen sovitus ympäröivään maankäyttöön, ja haitalliset vaikutukset on otettava riittävästi huomioon. Tuulivoima tarvitsee myös paikallisen hyväksynnän. (1.) Isojen ja laajamittaisen hankkeiden merkittäviä ympäristövaikutuksia arvioidaan ympäristövaikutusten arviointimenetelyssä (YVA), johon vaikutusalueen asukkaat ja viranomaiset voivat osallistua (2).

Alueet, joille voidaan sijoittaa teollista toimintaa vähenevät koko ajan ja hankkeista valittaminen on yleistä. Mikäli lupahakemuksia ei saada läpi, intressi investoida Suomeen madaltuu. (3.) Kansalaisten ja poliitikkojen vastustus on yksi yleisimmistä syistä tuulivoimahankkeiden toteutumatta jäämiseen. Kansalaisten vastustus tuulivoimaa kohtaan voi johtua virheellisestä tiedosta tuulivoimasta ja sen vaikutuksista. (4.) Sosiaalisen hyväksyttävyyden puute voi aiheuttaa valituskierteen. Tuulivoiman teknologinen kehitys on nopeaa ja hankkeiden viivästymisen vuoksi hankesuunnitelmat eivät välttämättä ole valituskierteen jälkeen toteuttamiskelpoisia. (5.)

YVA-menettelyn yksi tärkeimmistä vaiheista on vuoropuhelu ja tiedonkulku hankkeesta vastaavan ja paikallisten asukkaiden välillä (6). Kansalaisten osallistuminen ja toimijoiden yhteistyö muokkaavat hanketta ja voivat tarjota uusia vaihtoehtoja suunnitteluun (7). Avoin keskustelu ja vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa edesauttaa hankkeiden onnistumisen todennäköisyyttä (8).

Opinnäytetyön tilaaja on Envineer Oy, suomalainen ympäristökonsultoinnin ja -suunnittelun asiantuntijayritys. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää YVA-prosesseihin liittyvää vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Työssä käsitellään Envineer Oy:n kolmea esimerkkihanketta tarkoituksena löytää kehityskohteita viestintään. Työ toteutetaan yrityksen asiantuntijahaastatteluiden ja työpajan avulla. Työn tarkoituksena on luoda toimintamalli sidosryhmäviestintään sekä tunnistaa kehittämis kohteita. Työn tuloksena tehdään ohjeet sidosryhmäanalyysiin, asukaskyselyyn ja tarkennetut viestintäohjeet sidosryhmittäin. Pohjoisen tuulivoimahankkeissa poronhoitajat ovat tärkeä sidosryhmä, joten opinnäytetyössä käsitellään myös hyviä käytänteitä poronhoitajien kanssa käytävään viestintään.

2 TUULIVOIMAN YVA-MENETTELY

Suunnitellessa tuulivoimahanketta, on noudatettava YVA-lakia, joka edellyttää menettelyn soveltamista, jos hankkeessa on vähintään 10 yksittäistä laitosta tai niiden yhteinen kapasiteetti on vähintään 45 MW. Lisäksi hankkeen kokonaisuuteen kuuluvat myös rakenteet, joita tarvitaan rakentamiseen, käyttöön ja huoltoon. (9.)

Ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA) on kehitetty varmistamaan, että hankkeen merkittävät ympäristövaikutukset selvitetään riittävän tarkasti. Tämän lisäksi YVA-prosessi antaa kansalaisille mahdollisuuden osallistua hankkeen suunnitteluun ja vaikuttaa siihen. Hankkeen suunnittelija vastaa tarvittavien ympäristöselvitysten tekemisestä, kun taas Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) toimii yhteysviranomaisena, joka valvoo ja ohjaa selvitystyötä. (9.)

YVA-laissa on hankeluettelo, jossa on tiedot, millaisissa hankkeissa tai hankkeiden laajennuksissa on aina tehtävä ympäristövaikutusten arviointi. Jos hanke ei ole luettelossa, on siitä silti tehtävä YVA, jos sillä on vastaavia ympäristövaikutuksia. Näissä tilanteissa ELY-keskus tekee erillisen päätöksen. (2.)

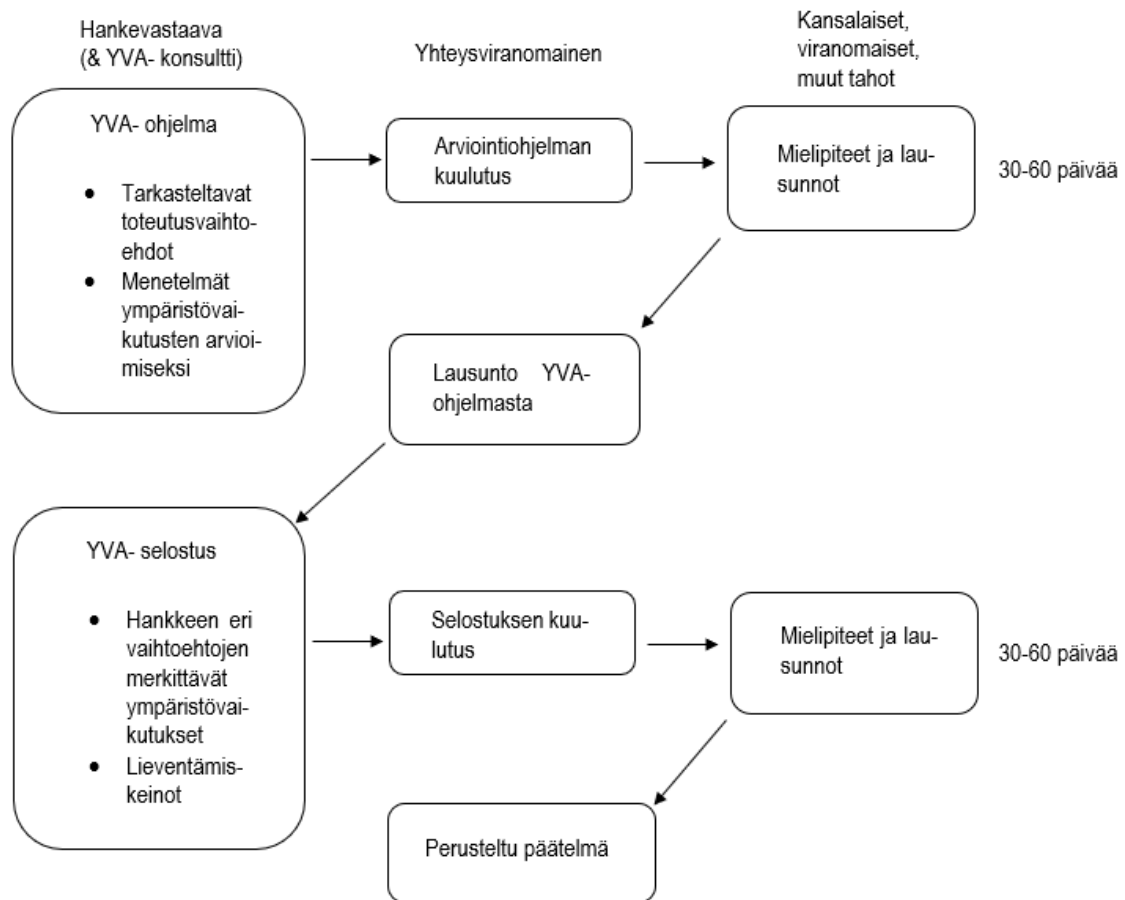
Hanketta suunnitteleva taho käynnistää ja vastaa ympäristövaikutusten arvioinnista. YVA-menettely alkaa, kun hankkeesta vastaava toimittaa laaditun arviointiohjelman yhteysviranomaisille. Yhteysviranomaisena toimii ELY-keskus. (2.) YVA-menettelyyn saavat osallistua kaikki, joihin hanke voi vaikuttaa. Tiedonsaanti ja osallistuminen ovat tärkeitä vaiheita menettelyssä. (10.)

2.1 YVA-menettelyn vaiheet

Suomessa noudatetaan kaksivaiheista YVA-menettelyä, joka koostuu ohjelma- ja selostusvaiheista. YVA-menettely alkaa, kun hankevastaava toimittaa arviointiohjelman yhteysviranomaiselle. Ohjelmavaiheessa suunnitellaan, mitä hankkeen vaihtoehtoja ja vaikutuksia tullaan arvioimaan, minkä lisäksi esitetään hankkeen perustiedot, suhde muihin menettelyihin, päätöksiin ja lupiin. Lisäksi ohjelmassa on selvitys aikataulusta, tiedottamisesta sekä suunnitelma, miten asukkaiden ja muiden tahojen osallistuminen järjestetään (7; 11). Arviointiohjelma julkaistaan kuulutuksella, jonka

aikana kansalaisilla on mahdollisuus esittää mielipiteitä ja antaa lausuntoja (12). Varsinainen ympäristövaikutusten arviointi suoritetaan arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen antaman lausunnon pohjalta, ja arvioinnin tulokset kootaan YVA-selostukseen. YVA-selostus sisältää tiedot hankkeesta, sen vaihtoehdoista ja yhtenäinen arvio niiden ympäristövaikutuksista. Valmis YVA-selostus toimitetaan yhteysviranomaiselle, joka julkaisee siitä kuulutuksen vastaavasti kuin arviointiohjelma-vaiheessa. Yhteysviranomainen tarkistaa YVA-selostuksen laadun ja riittävyden, jonka jälkeen se laatii perustellun päätelmän hankkeen merkittävistä ympäristövaikutuksista. (12.) Kuvassa 1 on YVA-menettelyn vaiheet ja pääkohdat.

KUVA 1. YVA-menettelyn vaiheet (12;13)

2.2 Tiedottaminen ja osallistuminen YVA-laissa

Uusin YVA- laki tuli voimaan 16.5.2017 ja sitä täydentää valtioneuvoston asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (277/2017). Uusi laki sujuvoittaa hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnissa merkittävien ympäristövaikutusten painoarvo kasvaa. (14.) YVA-lain 1. §:n

mukaan lain tavoitteena on ”edistää ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnin yhtenäistä huomiointia suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä lisätä kaikkien tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia” (15).

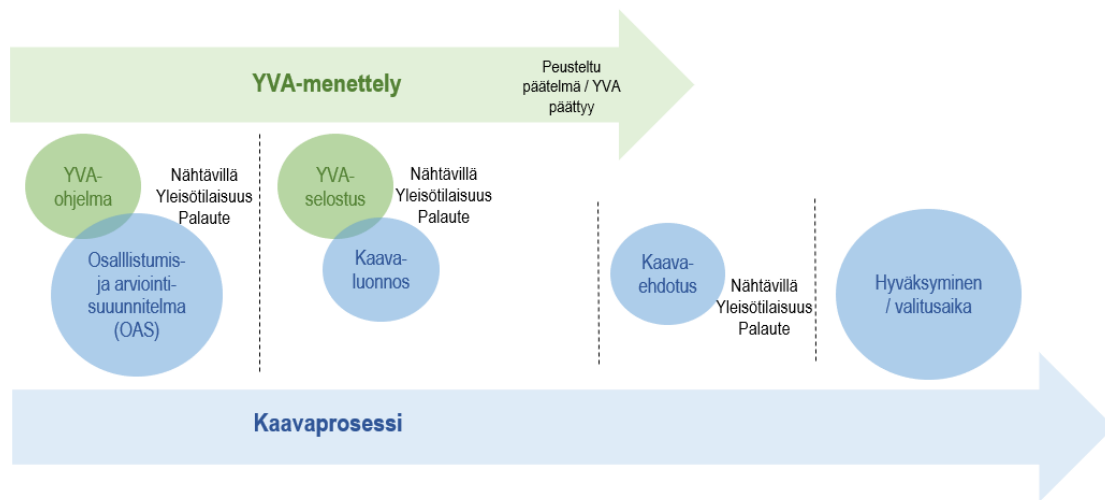
YVA-lain 17. §:n mukaan yhteysviranomaisen on huolehdittava ympäristövaikutusten arviointiohjelman tiedottamisesta kuulutuksella. Kuulutuksesta on tultava ilmi ”riittävät tiedot hankkeesta, miten hankkeesta ja sen ympäristövaikutuksista ja niiden arvioimisesta on mahdollista saada tietoa ja miten niistä voi esittää mielipiteitä”. Yhteysviranomaisen on myös huolehdittava, että arviointiohjelmasta pyydetään tarvittavat lausunnot ja varataan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen. Vastaavalla tavalla yhteysviranomaisen tiedottaa ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta noudattamalla, mitä 17. §:n 2. ja 3. momentissa säädetään. Arviointiselostuksesta pyydettyjä lausunnot ja mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen toteutetaan 17. §:n 1. momentin mukaan. (15.)

YVA-lain 21. §:ssä säädetään muusta osallistumisesta. 17. ja 20. §:ssä säädetyn lisäksi hankkeesta vastaava ja yhteysviranomaisen voivat sopia myös muun osallistumisen järjestämisestä (15). Huolellinen sidosryhmäkartoitus toimii osallistumisen edistäjänä ja se suunnitellaan hanketyypin mukaan. Osallistumista voivat olla esimerkiksi työpajat, sidosryhmien haastattelut, asukaskyselyt ja seurantaryhmät. (31.) YVA-laissa osallistuminen määritellään vuorovaikutukseksi eri toimijoiden, hankkeesta vastaavan, yhteysviranomaisen ja eri sidosryhmien välillä. YVA-lain osallistujamääritelmä ei ole tiukasti rajattu ja joustava lainsäädäntö jättää väljyyttä käytännön toteutukseen ja korostaa YVA-menettelyn toimijakeskeisyyttä. YVA-lainsäädäntö asettaa minimitaloiteita, mutta käytännössä YVA-menettelyt ovat tapauskohtaisia ja sidottuja kulloiseen suunnittelutilanteeseen. (7.)

2.3 YVAn ja kaavan yhdistäminen

Tuulivoimahankkeissa voidaan tehdä sekä kaava että YVA. Nämä molemmat ovat laajoja asiakirjakokonaisuuksia, ja niissä käytettävät selvitykset ovat osittain samoja. YVA-menettelyssä yhteysviranomaisena toimii ELY-keskus ja kaavoitusta vetää kunta. Uuden YVA-lain muutoksen ansiosta on mahdollista liittää YVA-selostus osaksi kaavaselostusta. Maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntöön tehtiin samaan aikaan muutos, joka mahdollisti YVAn tekemisen kaavoituksen yhteydessä. (16.)

Hankevastaava voi tehdä aloitteen yhteismenettelystä yhteysviranomaiselle. Viranomaisten ja hankevastaavan ollessa yksimielisiä voidaan YVA ja kaava tehdä yhteismenettelynä. Vaikutusten arviointi kohdistuu yhteismenettelyssä suoraan hankekaavoitukseen, jolloin YVA on osa kaavaprosessia. YVA-asiakirjat liitetään osaksi kaava-aineistoa, joten kaava-asiakirjojen on täytettävä sekä YVAL:n että MRL:n vaatimukset. Tämä on myös huomioitava tiedottamisessa. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu eri toimijoiden välillä, kun toimintatavat poikkeavat aiemmin totutusta. Kuva 2 havainnollistaa YVAn ja kaavan yhteismenettelyä. (16.)

KUVA 2. YVA-menettely ja kaavaprosessi (17)

Yhteismenettelyssä kunnan rooli YVA-prosessissa korostuu entisestään, sillä kunnan kaavoittaja toimii prosessin johtajana. Yhteysviranomaisen tehtävä YVA:n laadun varmistajana pysyy samana myös yhteismenettelyssä. Kunnan kaavoittajan, kuntapäätäjien ja hanketoimijan välinen keskustelu hankkeen eri vaihtoehtojen kehittämässä tulee olla aiempaa aktiivisempaa. Kun kunta laittaa nähtäville YVA-suunnitelman sisältävän OAS:n, se samalla ilmaisee hyväksytyt vaihtoehdot. Tämän vuoksi vaihtoehtojen tarkastelussa tulisi ottaa heti alussa huomioon kunnan hyväksymät vaihtoehdot, jolloin hankkeen hylkäämisen riski yleiskaavan hyväksymiskäsittelyssä pienenee. Vaikka kunta osallistuukin aktiivisemmin vaihtoehtojen kehittämiseen, tulisi YVA-prosessin selvitykset ja vaikutusten arviointi edelleen tehdä puolueettomasti asiantuntijoiden toimesta, mukaan lukien johdopäätökset. (16.)

Yhteismenettely on osallisten kannalta helpompaa, koska he voivat antaa lausuntonsa ja mielipiteensä yksistä asiakirjoista vain kunnalle, YVA-ohjelman sisältävästä osallistumis- ja arviointiohjelmasta sekä YVA-selostuksen sisältävästä kaavaluonnoksesta. Yhteismenettely voi parhaimmillaan selkeyttää prosessia osallisten kannalta ja samalla sitouttaa kuntaa mukaan suunniteluun. Tällöin hankkeen kaatumisen riski yleiskaavan hyväksymiskäsittelyssä kunnanvaltuustossa pienenee. YVA:lla ja yleiskaavalla on samat nähtävilläoloajat, joten prosessi voi myös lyhentyä. Yhteismenettelyssä on suotavaa kaikilla tahoilla varata enemmän resursseja vuorovaikutukseen ja tiedottamiseen. (16.)

YVA ja kaava voidaan edelleen tehdä erillisinä projekteina, ja joissakin hankkeissa se on käytännössä ainut tapa edetä. Erillismenettelyllä päästään hyvään lopputulokseen, mikäli aikataulutukseen kiinnitetään huomiota. Kahden erillisen prosessin menettelyssä tehdään erillisselvitykset, jotka käsitellään YVA-lain näkökulmasta YVA-selostuksessa ja tehdään vaikutusten arviointi. Kaava-asiakirjoissa käsitellään erillisselvityksiä ja YVA-selostusta MRL:n näkökulmasta, jolloin samat asiat voivat tulla käsitellyksi useaan kertaan. (16.)

3 TUULIVOIMAHANKKEET PORONHOITOALUEILLA

Tuulivoiman osuuden lisääminen Suomen energiantuotannossa on kansallisesti merkittävä vihreään siirtymään kuuluva strateginen linjaus. Tuulivoimahankkeille hyviä alueita ovat harvaan asutut ja hyvien tuuliolosuhteiden alueet. Tämän takia pohjoiset alueet ovat houkuttelevia hankealueita, ja näin tuulivoimahankkeet osuvat myös poronhoitoalueille. Pohjoiseen kohdistuu myös muita maankäyttöpaineita, kuten esimerkiksi lisääntyvä teollisuus ja kaivostoiminta. Nämä hankkeet voivat heikentää poronhoidon laidunalueita ja samalla myös poronhoidon toimintaedellytyksiä. (18.)

Tuulivoima on yleisesti hyvin hyväksytty energiantuotantomuoto, mutta tuulivoimaprojektit voivat kohdata vastustusta myös Suomessa. Poronhoitoalueella tuulivoiman paikallisen hyväksyttävyyden, yritystoiminnan kestävyuden ja vuorovaikutuksen merkitys on suuri, koska poronhoidon lähtökohdiana on vapaa laidunnusoikeus. Myöskään poronhoidolle tarkoitettua maa-alueita ei saa käyttää niin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. (18.)

3.1 Poronhoitolaki

Poronhoitolaki (848/1990) on lainsäädäntö, joka on erityisen tärkeä huomioida toimiessaan poronhoitoalueella (3). Poronhoitolain mukaan porot saavat laiduntaa vapaasti tietyin rajoituksin Suomen poronhoitoalueella, riippumatta maanomistus- ja maanhallintaoikeuksista, kuten 3. § määrää. Lisäksi poronhoitolain 2. §:n mukaan poronhoitoa varten varatuilla alueilla valtion maata ei voida käyttää siten, että siitä aiheutuu merkittävää haittaa poronhoidolle. Valtion viranomaisten on myös neuvoteltava asianomaisten paliskuntien edustajien kanssa suunnitellessaan toimenpiteitä, jotka vaikuttavat olennaisesti poronhoitoon, kuten poronhoitolain 53. §:ssä todetaan (12;19).

Poronhoitoa varten tarkoitetulle alueelle suunnitellessa tuulivoimarakentamista on huomioitava poronhoitolain alueiden käytölle aiheuttamat rajoitukset, tutkittava ja arvioitava hankkeen vaikutukset poroelinkeinoon sekä neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa. Poronhoitoalueella tapahtuvissa menettelyissä on pyydettävä lausunnot asianomaiselta paliskunnalta ja Paliskuntain yhdistykseltä. (20.)

3.2 Mahdollisia vaikutuksia porotaloudelle

Noin kolmannes Suomen maa-alasta on poronhoitoaluetta. Kaikki luonnossa liikkuvat porot ovat jonkun omaisuutta, ja poron omistaja kuuluu yhteen poronhoitoalueen 54 paliskunnasta. Jokaiselle paliskunnalle on muodostunut kyseiselle alueelle sopivat laidunkäytännöt ja poronhoitotavat. (21.)

Paliskuntien alueilla on paljon erilaisia maankäyttömuotoja, kuten metsätaloutta, infrarakentamista, energiantuotantoa, matkailua ja kaivostoimintaa. Ihmistoiminta, laidunalueiden väheneminen ja pirstoutuminen aiheuttavat häiriöitä. Maankäytön myötä elinkeinoharjoittaminen vaikeutuu ja poronhoidon kannattavuus heikkenee. Kaikki uhat ja elinkeinoa heikentävät asiat voivat vaikuttaa elinkeinon jatkuvuuteen. Kokemukset epäoikeidenmukaisuudesta ja pitkään kestävät prosessit koetaan kuluttavina. Esimerkiksi erilaisten lausuntojen tekeminen koetaan paliskunnissa ylimääräisenä työnä muun työn päälle. Poronhoitajat ovat myös kokeneet, että heillä ei ole todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa alueella tapahtuvaan maankäyttöön. (18.)

Tuulivoimaa suunnitellaan yleensä kauas ihmisasutuksesta, mutta poronhoitoalueella silloin ollaan yleensä keskeisillä poronhoidon toiminta-alueilla ja laidunmailla. Tuulivoimapuiston vaikutukset poronhoidolle ulottuvat laajemmalle kuin hankealueen rajat. Tuulivoimasta voi aiheutua suoraa, epäsuoraa ja kumulatiivisia haittoja poronhoidolle, sillä tuulipuistojen rakentamiseen kuuluu erilaista infrarakentamista. Tuulivoimahankkeet voivat aiheuttaa seuraavia vaikutuksia poronhoidolle:

- Laidunalueita menetetään suorasti, esimerkiksi laidunalueiden menetys rakennettavan infran tieltä ja epäsuorasti, esimerkiksi porojen alkaessa vältellä aluetta.
- Porovaatimet vasaaneen välttävät tuulivoima-alueista ja ihmistoiminnasta aiheutuvaa häiriötä, jonka takia ne vaihtavat herkästi vasoma- ja laidunalueita.
- Jos porot vaihtavat aluetta ja aiheuttavat vahinkoa uudella alueella viljelyksille tai vakituiselle asutukselle, niin siitä aiheutuu paliskunnille vahingon estämis- ja korvausvelvollisuus.
- Pororotusaidat on rakennettu alueille porojen luontaisen kulkemisen perusteella. Poronhoidon rakenteet jäisivät pois käytöstä, jos porot eivät käyttäisi aluetta enää tai poronhoitotyö häiriintyy. Alueella poroja häiritsevä toiminta vaikeuttaa tai estää porotokan kokoamisen ja kuljettamisen, joten rakenteita voidaan joutua siirtämään ja poronhoitotyöt järjestämään uudelleen, mikä vaatii resursseja.
- Poroille sattuvat liikennevahingot voivat yleistyä, koska tuulivoima-alueisiin liittyy paljon tiestöä ja porot liikkuvat mieluummin teillä kuin hangessa.

- Hankkeista voi aiheutua paliskunnan sisäisiä haasteita, jos hankkeen vaikutukset kohdistuvat korostuneesti vain osalle paliskunnan osakkaita. (18.)

3.3 Tutkimuksia tuulivoimaloiden vaikutuksista poronhoitoon

Norjassa tehdyn tutkimuksen mukaan tuulivoimaloilla ei ole suurta vaikutusta porojen laidunten valintaan tutkitulla alueella. Kuitenkin rakennusaikana vaikutukset oli todettu negatiivisiksi. Tutkimuksessa tutkittiin puoliksi kesytettyjä poroja. (24.) Norjassa poronhoitajien kokemuksista on myös koottu raportti, jossa tuodaan esille paliskuntien kokemuksia tuulivoiman vaikutuksesta poronhoitoon. Raportti on kirjoitettu seitsemän sellaisen Norjan poropalkisen kokemusten pohjalta, joiden alueilla oli vuonna 2015 toiminnassa tuulivoimapuistoja. (25.) Raportin mukaan laidunalue vähenee, koska porot välttävät tuulivoima-alueita ja näin aiheuttaa lisääntyneitä painetta muille laidun- ja viljelymaille ja kokemusten mukaan porot eivät ole tottuneet tuulivoimaloihin. Raportissa on seurattu melko pienten tuulivoimalaitosten vaikutuksia ja vielä suurempien laitosten kohdalla odotetaan vielä suurempia vaikutuksia. (26.)

Ruotsissa on tehty GPS-seurantatutkimuksia ja porojen papanatutkimuksia, jotka antavat viitteitä porojen reagoimisesta. Tutkimuksessa todettiin, että tuulivoimalat vaikuttavat negatiivisesti poroihin. Tutkimuksessa nähtiin vaikutuksia 3–4 km:n etäisyydelle tuulipuistoista ja tuulipuistojen sekä muun infrastruktuurin tulkittiin voivan häiritä porohoidon laidunkiertoa. (27.)

Tuulivoiman vaikutuksia eläimistöön on tutkittu Suomessa vähän. Tuulivoimaloiden rakentaminen ja tuulivoimatuotanto voivat vaikuttaa luonnonvaraisiin eläinlajeihin joko positiivisesti tai negatiivisesti. Tuulivoimala-alueet voivat vähentää joidenkin lajien lisääntymismahdollisuuksia ja elinympäristöjen määrää, toimia karkotteena tai kasvattaa kuolleisuutta törmäysten vuoksi. Tuulivoimatuotannon aiheuttamista elinympäristön muutoksista voi olla hyötyä joillekin lajeille. Esimerkiksi ravinnon saatavuus voi lisääntyä ja riskit joutua saaliiksi vähenevät. (23.)

Tulokset muista maista eivät suoraan sovellu Suomeen, koska tuulivoimaloiden vaikutukset riippuvat muun muassa alueen metsistä, elinympäristöistä, ihmistoiminnasta ja maaston korkeuseroista. Tästä syystä on tärkeää tutkia tuulivoiman vaikutuksia myös Suomen olosuhteissa. Luonnonvarakeskus ja 14 tuulivoimayhtiötä ovat käynnistäneet yhteishankkeen, jossa selvitetään tuulivoiman vaikutuksia direktiivilajeihin, kuten metsäpeuraan, suteen ja maakotkaan, sekä poronhoitoon ja sen kustannuksiin. Tutkimuksessa hyödynnetään useita aineistoja, joissa on kerätty tietoa eläinten

esiintymisestä tuulivoimala-alueilla ja niiden ympäristössä. Eläinyksilöitä varustetaan GPS-paikkatimilla, joiden avulla niiden liikkumista seurataan tuulivoimaloiden lähialueilla. Hankkeen tavoitteena on tuottaa ohjeita, joilla tutkimuksen kohteena olevien lajien elinympäristövaatimukset voidaan ottaa paremmin huomioon, kun sijoitetaan tuulivoimaloita. Hankkeen on määrä päättyä vuoteen 2027 mennessä. (23.)

3.4 Hyviä käytäntöjä tuulivoiman ja poronhoidon väliseen viestintään

Yksi YVA-menettelyn tärkeistä vaiheista on vuoropuhelu ja tiedonkulku hankkeesta vastaavan ja paikallisten asukkaiden välillä. Osallistumistoimet auttavat tässä, ja osallistumisella voi parhaimmillaan purkaa ristiriitoja hankkeen osapuolten välillä. Vuoropuhelu ja osallistuminen mahdollistavat molempien osapuolten näkökantojen kuulemisen ja auttaa ymmärtämään niitä paremmin. (6.)

Hankkeen alussa hankkeen vastaavan on suositeltavaa olla yhteydessä paliskuntaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jo ennen YVA-ohjelman jättämistä. Viestintää ja osallistumista tapahtuu koko YVA-menettelyn aikana. YVA-menettelyn aikainen osallistuminen suunnitellaan YVA-ohjelmassa, josta tulee ilmi osallistumisen keinot ja aikataulut sekä hankkeen osalliset. Hankkeelle voidaan perustaa paikallisista tai alueellisista toimijoista koostuva ohjaus- tai seurantaryhmä. Sen tehtävänä on ohjata tai seurata hankkeen etenemistä. Ryhmään kutsutaan paliskunnan edustaja, jotta paliskunta saa ajantasaista informaatiota alueella tapahtuvasta toiminnasta. (6.)

YVA-menettelyn ohjelma- ja selostusvaiheen aikana järjestetään yleisötilaisuuksia. Yleisötilaisuudet ovat avoimia kaikille ja siellä on mahdollisuus esittää mielipiteitä ja näkemyksiä hankkeesta. Yleisötilaisuuteen voi osallistua paliskunnan virallisen edustajan lisäksi myös muita poronmestajia ja heidän näkökantansa hankkeen vaikutuksista on myös kuultavissa. Näin hankkeen vaikutuksen arviointiin voidaan saada lisää laajuutta. (6.)

Viranomaisen tulee pyytää aina kirjalliset lausunnot paliskunnilta niiden alueella tapahtuvissa menettelyissä. YVA-menettelyssä lausunto pyydetään YVA-ohjelmasta ja -selostuksesta. Myös paliskuntain yhdistykseltä on suositeltavaa pyytää lausunto, vaikka laki ei suoraan määrää sitä. Täytyy kuitenkin muistaa, että poronhoitoalueella poronhoitoon liittyvissä asioissa lausunto pelkästään Paliskuntain yhdistykseltä ei riitä, vaan hankealueen paliskunta on menettelyiden virallinen osapuoli

alueen poronelinkeinin harjoittajana. Paliskuntain yhdistykseltä pyydettävä lausunto voi tuoda laajempaa tietoa poronelinkeinoon koskevaan hankkeeseen. Paliskunnan lausunnon antaa yleensä poroisäntä tai paliskunnan hallitus, joissain tilanteissa molemmat. (6.)

Henkilökohtaiset keskustelut hankealueen toimijoiden tai asukkaiden kanssa ovat hyvä keino saada alueesta tietoa, jota ei välttämättä saa yleisötilaisuuksissa tai muissa laajemmissa yhteyksissä. Keskustelut myös rakentavat luottamusta ja tästä syystä olisi hyvä aloittaa viestintä mahdollisimman aikaisin. Paliskunnan poroisäntä toimii keskusteluissa poronelinkeinin avainhenkilönä ja hänen kauttaan saa laajasti tietoa paliskunnan asioista. Poroisännältä kuullaan paliskunnan näkemys hankkeesta ja hänen kauttaan saadaan yhteys hankkeen kannalta mahdollisesti muihin tärkeisiin henkilöihin. Kun keskustelut käydään paliskunnan virallisen edustajan kanssa, voidaan olla varmoja, että saatava tieto ei ole pintapuolista tai yksittäisten henkilöiden mielipiteitä. (6.)

Poronhoitoalueella tehtävissä suurten hankkeiden YVA-menettelyissä voi tehdä sosiaalisten vaikutusten arviointeja tai porotalousvaikutusten arviointeja hyödyntäen pienryhmäkeskusteluja. Pienemmissä ryhmissä on helpompi päästä keskustelemaan hankkeen vaikutuksista ja lievennyskeinoista. Konsultti muodostaa ja kutsuu pienryhmän koolle. Osallistujille on tärkeää kertoa ryhmätöinnin tavoitteet ja roolit kulloisessakin menettelyssä. Pienryhmäkeskustelujen etu on, että suuremmassa ryhmässä keskusteltaessa hankkeen vaikutuksia saadaan läpikäytyä laajasti ja paikalliset asukkaat saavat oikeaa tietoa hankkeesta sen eri vaiheissa. Pienryhmätöskentelystä on apua varsinkin laajoissa ja monimutkaisissa hankkeissa, ja joskus hankkeen sijainti voi olla sellainen, että asioiden laajempi käsittely pienryhmätöskentelyn avulla on tarpeellista. Laajat hankkeet vaikuttavat eri tavalla paliskunnan eri osissa asuvien poronhoitajien toimintaan, ja pienryhmässä eri näkemysten läpikäynti on tärkeää hankkeen kakkien vaikutusten esille saamiseksi. (6.)

Poronhoitolaki on Pohjois-Suomeen sijoittuvissa maankäyttöhankkeissa huomioon otettava erityislaki, jonka mukaan täytyy järjestää poronhoitolain mukaiset neuvottelut. Laki ei määrittele, minkä menettelyn yhteydessä neuvottelu tulisi käydä, joten niiden toteuttaminen suunnitellaan hankkeessa tapauskohtaisesti. Poronhoitolain mukaisiin neuvotteluihin tulee kutsua asianomaisen paliskunnan edustajat. Neuvotteluissa tulisi sopia miten hankkeen poronhoitoa koskevissa asioissa menetellään. YVA-menettelyn aikana neuvottelut poronhoitajien kanssa tulisi mielellään aloittaa jo ennen YVA-ohjelman jättämistä. Näin voidaan sopia ja päästä ymmärrykseen menettelyssä selvitettävistä asioista poronhoidon osalta. (6.)

4 HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ SIDOSRYHMÄVIESTINNÄSSÄ

Yksi YVA-lain tavoitteista on lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuutta, joten hankkeen alkaessa on tärkeää tehdä viestintä- ja vuorovaikutussuunnitelma. Se sisältää muun muassa sidosryhmäkartoituksen ja menetelmät osallistumiseen. (28.) Kansalaisten osallistuminen ja toimijoiden yhteistyö muokkaavat hanketta ja voivat myös tarjota uusia vaihtoehtoja suunnitteluun. Arviointiohjelmassa ja -selostuksessa kansalaisten osallistuminen painottuu kuulemiseen. YVA-menettelyissä on hyvä käyttää monipuolisesti erilaisia osallistumistapoja ja yhteysviranomaisen tehtävä on varmistaa kansalaismielipiteiden välittyminen suunnitteluun. (7.)

Laki, suunnitteluohjeet ja -käytännöt edellyttävät kansalaisten osallistumismahdollisuuksien järjestämistä. Yleensä asukkaat myös haluavat osallistua elinympäristönsä suunnitteluun ja osaavat vaatia hankkeesta tiedottamista ja monipuolisia osallistumismahdollisuuksia. Osallistumismahdollisuuksien kautta hankkeen hyväksyttävyyden parane, koska avoimet prosessit auttavat luottamuksen rakentamisessa ja prosessi koetaan oikeudenmukaiseksi ja läpinäkyväksi. Prosessin läpinäkyvyys myös vähentää huhuja ja väärinkäsityksiä hankkeesta ja auttaa toisten näkökantojen ymmärtämistä. (28.)

Hankevastaavalla voi olla omat vakiintuneet tiedotus- ja sidosryhmäkäytännöt. Vaikutusten arvioinnin aikana hankkeisiin tarvitaan lisäksi juuri kyseiseen hankkeeseen sopivaa tiedotusta ja osallistumismahdollisuuksia. Kansalaisten tulee saada ajantasaista ja ymmärrettävää tietoa hankevastaavalta ja YVA-konsultilta. He myös sopivat keskenään tiedottamisen vastuista. Yleensä vaikutusten arvioinnin aikana tapahtuu eniten vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta suunniteltaessa on hyvä muistaa sen jatkuvuus, koska YVA-menettely on vain pieni osa hankkeen elinkaaren aikaisesta vuorovaikutuksesta. Kansalaisten ja sidosryhmien edustajien on hyvä saada tietää suunnitteluvaiheiden sisällöstä ja sekä siitä, mistä asioista päätetään missäkin suunnitteluvaiheessa, jotta he osaavat vaikuttaa asioihin oikeissa vaiheissa. (28.)

Opinnäytetyön tuloksena Envineer Oy saa ohjeet sidosryhmäkartoitukseen ja -analyysiin, asukaskyselyn kysymysten laadintaan ja vastausprosentin parantamiseen sekä esimerkkejä viestintään eri sidosryhmien kanssa. Tämän vuoksi seuraavissa kappaleissa keskitytään näihin aihepiireihin.

4.1 Vuorovaikutussuunnitelma ja sidosryhmät

Vuorovaikutussuunnitelma sisältää vuorovaikutuksen periaatteet ja tavoitteet. Siinä kartoitetaan vuorovaikutuksen osapuolet sekä suunnitellaan hankkeelle tarkoituksenmukaiset vuorovaikutusmenetelmät, vuorovaikutuksen dokumentointi ja palautteiden käsittely. Vuorovaikutus pyritään kytkeemään hankkeeseen mahdollisimman hyvin ja tunnistamaan sekä ongelmakohtat että ristiriidat. Vuorovaikutussuunnitelmassa on myös sidosryhmäkartoitus, tehtävien jako hankevastaavan, konsultin sekä yhteysviranomaisen välillä ja varmistetaan vuorovaikutusprosessin jatkuminen myös arviointiprosessin jälkeen. (28.)

Sidosryhmät ovat ryhmiä tai yksilöitä, joilla voi olla kiinnostusta tai vaikutusta tulevaan hankkeeseen. Tämä voi sisältää kansalaisjärjestöt, intressiryhmät, viranomaiset, suunnitteluun liittyvät julkiset toimijat ja muita tahoja, joilla on vaikutusmahdollisuuksia hankkeen toteutukseen. YVA-menetelyn alussa on tärkeää tunnistaa erilaisia mahdollisia vaikutuksia ja niiden merkittävyyttä. Näin voidaan tunnistaa keskeiset sidosryhmät, joiden kanssa tulee olla vuorovaikutuksessa hankkeen aikana. Sidosryhmäkartoitus tehdään yleensä vuorovaikutussuunnitelman alussa ja päivitetään tarpeen mukaan hankkeen edetessä. (28.)

Kun sidosryhmät on tunnistettu, voidaan vuorovaikutusmenetelmät kohdentaa ja ajoittaa sidosryhmittäin. Sidosryhmäkartoituksen jälkeen voidaan miettiä sopivia tiedotus- ja vuoropuhelumenetelmiä kyseiselle hankkeelle ja niiden kohdentamista eri tahoille arvioinnin eri vaiheissa. Vuorovaikutustoimet ajoitetaan niin, että saadaan palautetta suunnittelun ja arvioinnin eri vaiheissa. Vuorovaikutusprosessit kytkeytyvät yhteen suunnittelu- ja arviointiprosessien kanssa ja tuottavat myös toisiaan hyödyntävää tietoa. (28.)

4.2 Sidosryhmäkartoitus

Sidosryhmäkartoitus voidaan tehdä joko laajana tai suppeana. Vuorovaikutuksen osapuolet voidaan jakaa neljään pääryhmään, jotka voidaan vielä jakaa alueellisen etäisyyden mukaan. Neljä pääryhmää ovat alueen asukkaat ja maanomistajat, alueen järjestöt ja yritykset, hankkeessa mukana olevat viranomaiset ja paikallinen media. Sidosryhmäkartoituksessa voidaan käyttää apuna esimerkiksi vuorovaikutusoppaiden listauksia viranomaisista ja järjestöistä sekä hyödyntää toimijoiden ja viranomaisten paikallistuntemusta muun muassa hankealueen aktiivisista sidosryhmistä.

Sidosryhmien listaus on hyvä aloittaa kuntien ja yhteysviranomaisten listauksilla mahdollisista sidosryhmistä. (28.)

Sidosryhmäkartoituksessa voidaan käyttää apuna myös dokumenttianalyysiä. Siinä aineistona voidaan käyttää hanketta koskevia lehtikirjoituksia ja aikaisempia lausuntoja samantyyppisistä hankkeista. Joissakin tapauksissa on mahdollista järjestää myös yleisötilaisuus tai ryhmähaastattelu. Siellä jo alustavasti tunnistetut tahot auttavat tunnistamaan sidosryhmät, joihin vaikutukset kohdistuvat ja jotka voivat vaikuttaa hankesuunnitteluun ja sen toimeenpanoon. (28.)

Yksi vaihtoehto sidosryhmien kartoitukseen on ”impact zoning”, jossa kartoitetaan erityyppisten ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten vaikutusalueita. Kartoituksen avulla voidaan tunnistaa erillisiä ryhmiä vaikutusalueittain ja priorisoida sidosryhmien kuuleminen. Suuremmissa projekteissa, joissa on eri kehitysvaiheita, tulevaisuuden suunnitelmien kartoittaminen voi auttaa tunnistamaan mahdolliset kumulatiiviset vaikutukset sidosryhmiin, jotka eivät välttämättä ole selkeitä vaikutuksia tarkastellessa nykyistä hanketta. ”Impact zoning” jaetaan neljään vaiheeseen:

1. Sijoita karttaan hankkeen keskeiset suunnittelukomponentit, jotka voivat aiheuttaa paikallisia ympäristö- tai sosiaalisia vaikutuksia hankealueelle.
2. Tunnista kunkin komponentin laajat vaikutusalueet.
3. Laita sidosryhmät karttaan vaikutusalueiden päälle sidosryhmien tunnistamisen ja kartoittamisen jälkeen.
4. Tarkista sidosryhmiltä, mihin ryhmiin mitkäkin vaikutukset mahdollisesti vaikuttavat, apuna voi käyttää ilmakuvia. (29.)

4.3 Sidosryhmäanalyysin työkaluja

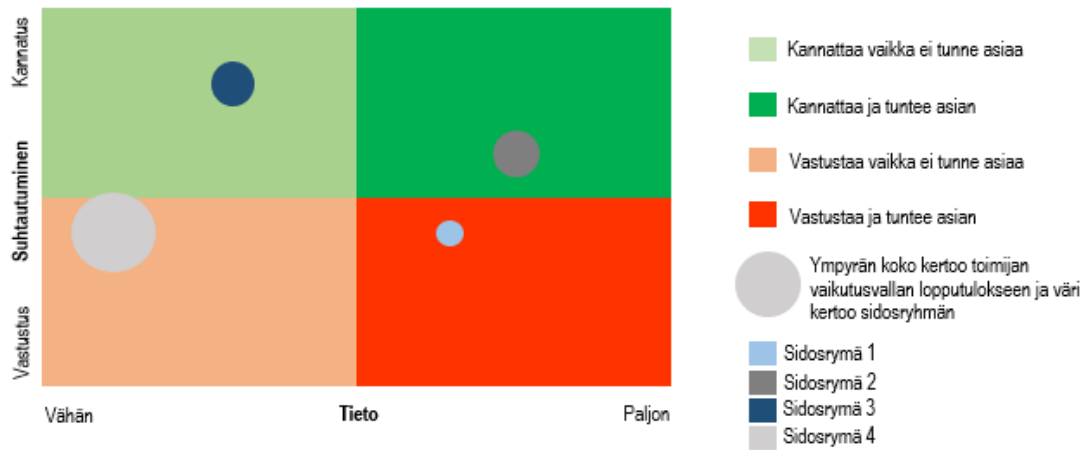
Sidosryhmäanalyysillä selvitetään osalliset ja muut hankkeesta kiinnostuneet ryhmät sekä niiden roolit, toiveet, tarpeet ja tavoitteet hankkeessa. Sidosryhmäkartoituksen jälkeen tiedetään hankkeen alustavat sidosryhmät. Sidosryhmäanalyysin avulla voidaan luokitella sidosryhmiä. Sidosryhmäanalyysin työkaluna voidaan käyttää esimerkiksi kiinnostus-vaikutusanalyysia, joka on kuvassa 3. (28.)

KUVA 3. Nelikenttämalli sidosryhmäkartoitukseen (28)

Tässä analyysissä sidosryhmätahot sijoitetaan nelikenttään sen mukaan, kuinka paljon oletetaan hankkeen heihin vaikuttavan ja kuinka kiinnostuneita he ovat kyseisestä hankkeesta. Tämän avulla pyritään ymmärtämään eri sidosryhmätahojen näkökulmia tarkasteltavaan kysymykseen ja ennakkoimaan sidosryhmien suhtautumista YVA-hankkeeseen. YVA-hankkeissa vuorovaikutuksen osapuolia voidaan jaotella kuvan 3 perusteella. Tiivis vuorovaikutus kannattaa kohdentaa niille ryhmille, joita hanke kiinnostaa, ja ryhmille, joihin sillä on merkittävä vaikutus. Vähäisen kiinnostuksen ja vaikutuksen ryhmille kannattaa lähinnä riittävää tiedotusta hankkeesta. Liitteessä 1 on esimerkkejä kuvan 3 ryhmille suunnatusta viestinnästä. (28.)

Vaihtoehtoisesti nelikenttään voidaan sijoittaa toimijoita myös sen mukaan, missä määrin sidosryhmät vastustavat tai kannattavat hanketta ja kuinka paljon sidosryhmät tietävät hankkeesta. Kuvassa 4 on esimerkki tällaisesta sijoittelusta. Sen avulla voidaan myös havainnollistaa toimijan vaikutusvaltaa lopputulokseen. (28.)

KUVA 4. Sidosryhmätahojen luokittelu tieto-suhtautuminen akseleilla (28)

Kolmantena luokittelumenetelmänä voidaan käyttää the power/interest grid- analyysiä, joka on sidosryhmien luokitteluun käytetty matriisi. Siinä sidosryhmät sijoitetaan ruudukkoon suhteessa siihen vaikutusvalttaan ja kiinnostukseen, joka heillä on hanketta kohtaan. Ruudukko jakaa sidosryhmät neljään ryhmään, jotka näkyvät kuvassa 5. (30.)

KUVA 5. The power/interest grid (30)

Kuvan 5 mukaista sidosryhmien luokittelua voi käyttää apuna sidosryhmien viestintäsuunnitelman luomisessa. Kiinnostuneet ja vaikutusvaltaiset sidosryhmät haluavat olla tekemisissä säännöllisesti, kun taas vähemmän vaikutusvaltaa ja kiinnostusta omaavat sidosryhmät eivät vaadi säännöllistä ja yksityiskohtaista viestintää. On kuitenkin tärkeä huomata, että kaikkiin ryhmiin kuuluu jonkintasoista viestintää. Sidoryhmien sijoittamisen jälkeen voi tarkastella mihin kategoriaan ne kuuluvat ja esimerkiksi suunnitella sidoryhmäviestintää sen mukaisesti. (30.)

Vaihtoehtona kuvan 3, 4 ja 5 luokittelumenetelmille voidaan käyttää verkostokartta-menetelmää, joka on haastatteluihin perustuva interaktiivinen työkalu. Sen avulla voidaan selvittää:

- keskeiset toimijatahot ja heidän roolinsa kussakin verkostossa
- miten ja miksi eri tahot kytkeytyvät toisiinsa
- eri tahojen tavoitteita ja intressejä
- heidän vaikutusvaltaansa (28).

Verkostokartta-menetelmässä tavoitteet ovat osittain samat kuin kiinnostus-vaikutusanalyysissä, mutta siinä kiinnitetään huomiota lisäksi eri tahojen vuorovaikutussuhteisiin, yhteistyöhön, tavoitteisiin tai mahdollisiin ristiriitoihin. Verkostokartta voidaan laatia ryhmähaastatteluissa tai yksilöhaastatteluissa. (28.)

4.4 Asukaskysely

Hankkeesta vastaava tai YVA-konsultit keräävät tietoa vaikutusten arviointiin asukaskyselyillä. Kyselyillä voidaan selvittää hankealueen nykyistä käyttöä ja asukkaiden arviota hankkeen aiheuttamista vaikutuksista muun muassa virkistytymiseen, viihtyvyyteen ja elinkeinojen harjoittamiseen. Kyselyn mukana on hyvä olla lisätietoa hankkeesta, mahdollisia aluekarttoja ja havainnollistavia kuvia. Hyvän asukaskyselyn laatiminen vaatii asiantuntemusta. Kysymysten tulee olla selkeitä ja yksiselitteisiä, eivätkä ne saa olla johdattelevia. Kyselyn voi toteuttaa posti- tai verkkokyselynä, jolloin on huomioitava, että pelkkä verkkokysely rajaa osan asukkaista pois. Kyselyä on myös mahdollista jakaa asukastilaisuuksissa tai julkisissa kohtaamispaikoissa. Vastaajia kannattaa motivoida, koska sillä voi edistää osallistumista ja saada kattavampia tuloksia. (31.)

4.4.1 Kyselyn ajoitus

Kyselyn voi ajoittaa sekä ohjelma- että selostusvaiheeseen. Kyselyn voi toteuttaa myös pelkästään selostusvaiheessa. YVA-ohjelmavaiheen aikana voi toteuttaa nykytilakyselyn, jossa selvitetään esimerkiksi alueen merkitys, käyttö ja tärkeät vaikutukset. Kyselyä ei kannata tehdä YVA-ohjelman nähtävillä oloaikana, koska se voi sekoittaa ohjelmasta jätettävien mielipiteiden kanssa. (32.)

Selostusvaiheessa on tärkeää saada tietää sidosryhmien näkemykset eri vaihtoehtojen vaikutuksista. Tämä kysely tulisi kuitenkin toteuttaa vasta kun hankkeen muut kuin sosiaaliset vaikutukset on arvioitu, jotta vastaajille voidaan antaa kattava tietopaketti hankkeesta, sen vaihtoehtoista ja arviointia varten kerätyistä lähtötiedoista, mittaus- ja mallinnustuloksista sekä asiantuntijoiden vaikutusarvioinneista. (33.)

Kyselyn ajoitus on usein haasteellista, sillä hankevastaava voi haluta selostusraportin valmiiksi tiettyyn päivämäärään mennessä, mikä voi aiheuttaa aikapaineita muille vaikutusten arvioinneille. Tällöin kysely joudutaan toteuttamaan ilman kattavaa tietopakettia, mikä voi vaikuttaa vastausprosenttiin ja kyselyn tulosten analyysiin. Kysely voidaan myös toteuttaa nopeutetulla aikataululla, mutta tällöin asukkaille jää lyhyempi vastausaika, mikä saattaa vaikuttaa vastausprosenttiin. (33.)

4.4.2 Otanta

Yleensä asukaskyselyn kohderyhmää pyritään määrittämään hankkeen vaikutusalueen perusteella. Hankkeen eri vaikutuksilla on kuitenkin erilaisia vaikutusalueita, ja siksi sosiaaliset välilliset vaikutukset voivat ulottua laajalle alueelle. On kuitenkin tärkeää huomioida, että hanke herättää eniten kiinnostusta sen välittömällä vaikutusalueella asuvien ihmisten keskuudessa. Kyselyn lähettäminen kauempana asuville ihmisille voi olla haasteellisempaa ja vaikuttaa vastausprosenttiin. Siksi kysely kannattaa rajata hankkeen keskeisimpien vaikutusalueiden kattamalle alueelle. (33.)

Kyselyn otanta-alueen määrittämiseen on useita mahdollisuuksia:

- postinumeroalueet
- kunta, tilastoalueet
- kartalle piirretty alue
- tietyn etäisyyden päässä hankealueen rajasta tai keskipisteen koordinaateista

- kiinteistöomistajat (33).

Eri määrittelyillä on hyvät ja huonot puolet. Esimerkiksi postinumeroalueita on käytetty paljon otannan määrittelyssä, mutta nykyään ne ovat niin suuria, että niillä on vaikea rajata haluttuja alueita. (33.)

Kysely voidaan suunnata otanta-alueelta kaikille tai vaihtoehtoisesti pienemmälle tai edustavalle otokselle. Vaikutusalueen ollessa suhteellisen pieni tai asukasmäärältään vähäinen, voidaan kysely lähettää tai jakaa joka talouteen. Tiiviisti asutulla tai suurella vaikutusalueella kysely voidaan myös suunnata joka talouteen hankkeen lähiympäristössä sekä lisäksi satunnaisotannalla poimituihin kauempana oleviin talouksiin. (33.)

Kysely on mahdollista toteuttaa satunnaisotannalla myös lähialueella, mutta otantaa yleensä silti painotetaan niin, että suurempi osuus lähialueen väestöstä saa kyselyn kuin kauempana asuvat. Kyselyn tiedotuksessa on tärkeä huomioida oikea sanamuoto, kun ilmoitetaan kyselyn laajuudesta. Väestörekisteristä ei saa kattavasti jokaisen talouden yhteystietoja, joten väite kyselyn jakamisesta joka talouteen voi aiheuttaa hankkeen vastustajissa päätelmiä tahallisista puutteista. (33.)

Otanta-alueen kielijakauma on hyvä selvittää. Kaksikielisillä alueilla kysely kannattaa lähettää myös ruotsinkielisenä vastaajan äidinkielen mukaan. Suomessa on myös alueita, joilla ulkomaa-laisten osuus on merkittävän suuri. (33.)

4.4.3 Netti- ja postikysely

Kyselyyn vastaajien toiminnasta hankealueella ja heidän mielipiteensä vaikutuksista saadaan selville sekä netti- että postikyselyllä. Nettikysely on halvempi ja karttapaikannus helpompaa, mutta vastaajien ja eri vastaajaryhmien kattava tavoittaminen on vaikeampaa. Lisäksi postikyselyssä vastaajaryhmien edustavuutta voidaan arvioida luotettavammin kuin nettikyselyssä. (33.)

Nettikyselyn edustavuutta voidaan parantaa yhdistämällä netti- ja postikysely. Tällöin edustavalle otokselle lähetettävään postikyselyyn liitetään mukaan linkki nettikyselyyn. Näin pystytään hyödyntämään nettikyselyn edut, kuten kartta-aineistojen helpompi käsiteltävyys ja vastausten helpompa käsittelyä. (33.)

4.4.4 Kysymysten laadinta

Strukturoituja kysymyksiä käytetään yleensä enemmän asukaskyselyissä kuin avoimia kysymyksiä. Niiden avulla vastaajilta saatu tieto on määrällistä, vertailukelpoista tietoa, koska vastaajat arvioivat kysymyksiä annettujen vastausvaihtoehtojen tai asteikon avulla. Avoimilla kysymyksillä kerätään laadullista tietoa esimerkiksi muu mikä-vaihtoehto antaa mahdollisuuden tarkempiin näkemyksiin. (33.)

Validiteetin ja reliabiliteetin kannalta kannattaa harkita ja testata kysymysten vaihtoehdot, sanamuodot ja ymmärrettävyys. Kysymysten täytyy olla ymmärrettäviä ja yksiselitteisiä, vaihtoehtojen on oltavaa kattavia ja toistensa pois sulkevia sekä sanalliset asteikot olisi hyvä suunnitella mahdollisimman tasapainoisiksi ja tasavälisiksi. Tärkeintä olisi, että vastaajat ymmärtäisivät kysymyksen mahdollisimman samalla tavalla, jotta he myös vastaisivat samaan kysymykseen. (33.)

YVA-kyselyn perusrakenne on listattu alapuolelle, ja sitä voi muokata hankekohtaisesti:

- taustatiedot, esimerkiksi asuinpaikan käyttötarkoitus, asumisaika, etäisyys hankealueesta, ikä, sukupuoli, elämäntilanne
- alueen merkitys ja käyttötavat
- alueen nykytila, esimerkiksi luonto, rakennettu ympäristö
- hankkeen vaikutuksen tärkeys
- hankkeen vaikutusten suuruus (vaihtoehdoittain)
- haitallisten vaikutusten siedettävyys ja lieventämismahdollisuudet
- näkemys hankevaihtoehdoista
- näkemys hankkeen aihepiiristä yleensä, esimerkiksi ydinvoima, tuulivoima, jätteenpoltto, kaivostoiminta
- kokonaisnäkemys hankevaihtoehdoista
- tiedonsaanti hankkeesta ja arvio sen vuoropuhelusta (33).

4.4.5 Analyysi ja raportointi

Postista saatujen lomakkeiden vastaukset tallennetaan matriisiksi optisena lukuna tai käsin. Nettikyselyn vastaukset saadaan suoraan matriisina. Vapaamuotoiset vastaukset yleensä tallennetaan

ja analysoidaan käsin, apuna voidaan käyttää apuohjelmia, jotka on tarkoitettu laadullisen aineiston käsittelyyn. Vapaamuotoiset kommentit luokitellaan ja tyypitellään aihepiireittäin. Tilasto-ohjelmaa käytetään numeerisen aineiston analysoinnissa. Yleensä YVA-selostukseen riittää perusanalyysit, kuten suorat jakaumat, tilastolliset tunnusluvut, ristiintaulukot, merkitsevyys testaukset ja korrelaatiot. Tulokset esitetään havainnollistavin kaaviokuvoin. (33.)

Tulosten analyysiä varten vastaajat yleensä ryhmitellään erilaisiin taustaryhmiin. Erilaisia taustamuuttujaryhmiä voi olla:

- lähi- ja kaukoasukkaat
- vakituiset ja loma-asukkaat
- aluejaot tai ilmansuuntasektorit
- muut roolit, esimerkiksi virkistyskäyttäjät ja tienkäyttäjät
- sukupuoli, ikä ja elämäntilanne (33).

Kyselyvastauksista tutkitaan, onko niissä tilastollisesti merkittäviä eroja taustamuuttujien suhteen. Tulosten tilastollisen analyysin avulla voidaan kartoittaa asukasryhmiä, jotka kokevat itsensä hankkeen joko haitankärsijöiksi tai hyödynsaajiksi. Lisäksi saadaan esille näiden eri taustaryhmien arvioimia vaikutusten merkittävyyksiä. (33.)

Vastausprosentti on yksi tutkimuksen luotettavuuden ilmaisun. Se kertoo, kuinka moni vastasi lähetettyyn kyselyyn. Jos vastausprosentti jää kovin pieneksi, voi edustavuus jäädä kyseenalaiseksi. (34.) Vastausprosentti voi vaihdella, ja siihen vaikuttavat monet tekijät, kuten muun muassa suhde kohdeyleisöön, kyselytutkimuksen aihe sekä kyselytutkimuksen pituus ja monimutkaisuus (35). Tuloksia kuvatessa on kerrottava vastausprosentin vaikutusta tuloksiin (36).

Kyselyn tulokset voidaan raportoida YVA-selostuksen liitteenä, erillisenä kyselyn tulosraporttina tai osana YVA-selostusta. Jotta YVA-selostus säilyisi helposti luettavana ja raportin pituus ei kasvaisi liikaa, on suotavaa esittää vain keskeisimmät tulokset raporttitekstissä ja loput tulokset laitettaisiin liitteisiin. Tulokset tulee esittää mahdollisimman havainnollisesti, jotta kaikki lukijat ymmärtävät tuloksia. Kuvissa on tärkeää ilmoittaa osaryhmien vastausmäärät, jotta lukijat voivat arvioida tulosten luotettavuutta. Kaavioiden lukemista voi helpottaa esimerkiksi tekemällä samantyyllisiä kaavioita ja käyttämällä samoille taustaryhmille samoja värejä. (33.)

4.5 Keinoja viestintään ja osallistumismenettelyiksi

Sen lisäksi, mitä YVA-laissa säädetään (17. ja 20. §), hankkeesta vastaavat ja yhteysviranomaiset voivat sopia myös muun osallistumisen järjestämisestä tukemaan viestintää. Hankekohtainen tiedottaminen on hankkeesta vastaavan tehtävä ja YVA-yhteyshenkilö tiedottaa YVA-menettelyyn liittyvistä asioista. Muusta tiedottamisesta hankkeesta vastaavat, yhteysviranomaiset ja YVA-konsultit voivat yhteistyössä sopia valiten hankkeeseen parhaiten sopivat tavat. Tiedottamiseen suositellaan sanomalehden lisäksi käytettäväksi sosiaalista mediaa. (31.)

Hankevastaava ja YVA-konsultti suunnittelevat aikataulun viestinnän eri tavoitteiden saavuttamiseksi. Aikataulu on hyvä suunnitella mahdollisimman tarkasti ja nimetä vastuuhenkilöt, jotta sen toteuttaminen on mahdollisimman yksinkertaista. (37.)

Vuorovaikutuksen kehittämisessä täytyy huomioida alueen erityispiirteet. Osallistumistavat, tavoitteet ja aikataulut mietitään osallistujien ehdoilla. Vuorovaikutuksen suunnitteluvaiheessa esimerkiksi haastattelut ovat hyvä tapa selvittää, miten sidosryhmät haluavat osallistua. (31.)

Huolellinen sidosryhmäkartoitus ja yhteistyöryhmä toimivat osallistumisen ja tiedonvaihdon edistäjinä. Osallistuminen vaatii onnistunutta tiedottamista ja sitä kannattaa tehdä mahdollisimman monissa eri kanavissa. Hanketyyppi vaikuttaa käytettäviin osallistumismenettelyihin ja ne valitaan hankkeen vaikutusalueen laajuuden, asukastiheyden ja ympäristövaikutusten laadun mukaisesti. Osallistumisen tapoja voi kohdentaa tietyille sidosryhmille (31.). Seuraavissa luvuissa esitellään suosituksia YVA-prosessin osallistumismenettelyiksi.

4.5.1 Seurantaryhmä

YVA-hankkeissa on hyvä harkita seurantaryhmän perustamista (31). Seurantaryhmää voidaan kutsua myös yhteistyöryhmäksi tai asukasryhmäksi. Seurantaryhmään kutsutaan hankkeen keskeisten sidosryhmien edustajia, ryhmän kokoonpano harkitaan tapauskohtaisesti. Yhteyshenkilö kannattaa kutsua jäseneksi, koska ryhmän kokouksissa käsitellään asioita, joista yhteyshenkilöllä on asiantuntijatuntemusta ja käytännön kokemusta. Yhteyshenkilön rooli ryhmässä on toimia puolueettomana YVA-menettelyn asiantuntijana. (28.)

Ryhmä voi kokoontua hankkeen aikana useita kertoja ja keskustella suunnittelun ja arvioinnin keskeisistä asioista. Ryhmällä ei yleensä ole päätösvaltaa, mutta se voi tuoda esille taustaryhmiensä näkemyksiä ja välittää tietoa suunnitelmista taustaryhmilleen. Arviota tekevät asiantuntijat voivat saada seurantaryhmältä tärkeää paikallistietoa. Seurantaryhmän tavoitteena ohjelmavaiheessa on kommentoida vaikutusarvioinnin kohdentamista ja painotuksia. Selostusvaiheessa tavoitteena on saada sidosryhmien näkökannat osaksi asiantuntijoiden tekemää vaikutusten arviointia ja vaikutusten merkittävyyden arvioinnin perusteluja. (28.)

Voi olla haastavaa saada ylläpidettyä seurantaryhmään osallistuvien mielenkiittoa koko YVA-hankkeen ajan. Siksi on tärkeää, että ryhmän kokouksissa on aina konkreettinen tavoite ja ryhmäläiset tietävät arviointiprosessin etenemisen aikataulun ja mihin ryhmä voi vaikuttaa. Näin tapaamiset voidaan kokea hyödyllisemmiksi ja osallistumisaktiivisuus säilyy korkeana. (28.)

4.5.2 Yleisötilaisuudet

Yleisötilaisuuksia suositellaan järjestettäväksi pääsääntöisesti hankkeissa, joissa hankkeen vaikutus on suuri ihmisille tai ympäristölle. Jo olemassa olevan toiminnan muutoshankkeissa tai teollisuustoiminnan keskelle sijoittuvissa hankkeissa osallistuminen on todettu vähäisemmäksi. YVA-yhteysviranomaisen on tilaisuuden puolueeton puheenjohtaja. (31.)

Yleisötilaisuuden alussa on lyhyt ja selkeä esittely hankkeesta, YVA-asiakirjasta ja YVA-menettelystä. Tilaisuuksissa voi myös käyttää esimerkiksi toimintaa havainnollistavaa videota. Tilaisuuksista on hyvä järjestää reaaliaikainen suoratoisto ja mahdollisuus osallistumiseen kysymysten esittämisen muodossa esimerkiksi Chat-palvelun välityksellä. Näin toimiessa on huolehdittava tietosuoja-asetuksista. Esittelyjen jälkeen suositellaan yleisön jalkautumista pienryhmiin ja tutustumista eri aihealueiden infopisteille. Keskustelu hankevastaavan tai konsultin kanssa kasvotusten voi helpottaa mielipiteiden kysymistä. (31.)

4.5.3 Karttapohjainen tiedonkeruu

Palautetta voidaan kerätä käyttämällä internetpohjaista karttapalautepalvelua. Sen avulla hankkeesta vastaava tai YVA-konsultti voivat myös esitellä hanketta palautteen keräämisen lisäksi. Karttapohjainen tiedonkeruu antaa mahdollisuuden kirjoittaa kartalle tiettyyn kohtaan havaintojaan

paikasta ja näkemyksiään vaikutuksista. Karttapalautejärjestelmä auttaa hahmottamaan miltä suunnitelma näyttäisi maastossa. Palvelun käyttäminen voi antaa tunteen osallistumisen vaikuttavuudesta. Kartalla näkyy muiden käyttäjien kommentit ja on mahdollisuus kommentoida myös toisten kantaa. (31.)

Karttapalautteen kautta saatua tietoa voidaan useimmiten hyödyntää paremmin hankkeen tarpeisiin kuin esimerkiksi perinteisin postikyselyn tuottamaa aineistoa, koska karttapalvelun kautta saatu palaute kohdentuu suoraan tiettyyn alueeseen tai paikkaan. Tarkemmin kohdennetun palautteen antama tieto on yksityiskohtaisempaa ja myös informatiivisempaa kuin esimerkiksi lomakekyselyn kautta kerätty tieto. Palautteen analysointiin menee myös vähemmän aikaa. (38.)

4.5.4 Muita osallistumismenettelyjä

YVA-konsultti tai hankkeesta vastaava voi järjestää maastokävelyjä. Niiden tarkoituksena on hahmottaa hankkeen tuomia vaikutuksia paremmin, ja tässä tilanteessa keskustelu voi olla luonnollisempaa. Keskustelut ovat suositeltavaa kirjata ylös sekä tehdä esiin nousseista aiheista ja havainnoista yhteenveto. (31.)

Vaikutukseltaan laajoissa hankkeissa kannattaa hakeutua näkyville ihmisten arkeen ja näin saada tietoisuutta hankkeesta kasvamaan. Info- tai tiedotuspisteet tapahtumissa ovat hankkeesta vastaavan tai YVA-konsultin organisoimia ja hyvä tapa lisätä hankkeen näkyvyyttä, tiedottamista ja jatkuvaa vuorovaikutusta. Info- tai tiedotuspiste voivat olla esimerkiksi erilaisilla markkinoilla tai messuilla. (31.)

Tavoite- ja työpajat ovat hankevastaavan tai YVA-konsultin järjestämää toimintaa hankkeen suunnitteluvaiheessa. Niissä esitellään hankkeen alustavia vaihtoehtoja, joita osallistujat voivat arvioida pienryhmissä. Työpajoista voidaan saada hyödyllistä paikallistietoa ja ne ovat hyödyllisiä alueellisesti laajoissa hankkeissa. Työpajoja voidaan myös järjestää kohdennetuille ryhmille, kuten esimerkiksi maanomistajille tai metsästäjille. Saatua aineisto hyödynnetään suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa. (31.)

5 ENVINEER OY

Tässä luvussa käsitellään Envineer Oy:n kolmea esimerkkihanketta ja tiedot perustuvat yrityksen sisäiseen materiaaliin ja hankkeissa mukana olevien asiantuntijoiden haastatteluihin. Hanke 1 on valmis, hankkeet 2 ja 3 ovat vielä meneillään, joten hankkeita käsitellään niiden valmiusasteen mukaisesti. Asiantuntijahaastattelujen avulla etsitään haasteita viestinnästä ja pyritään löytämään kehityskohteita. Myös yrityksen nykyisiä sidosryhmäkartoituksen ja viestinnän keinoja kartoitettiin haastattelujen avulla. Haastattelujen tuloksia käsitellään työpajassa, jossa esitellään tehdyt havainnot. Asiantuntijat keskustelevat pienryhmissä niistä ja etsivät ratkaisuja tehtyihin havaintoihin. Kapaleessa 5.5 käsitellään laajemmin työpajan tuloksia.

5.1 Yrityksen nykyisiä viestintäkäytäntöjä

Uuden hankkeen alussa tehdään sidosryhmäkartoitus. Envineerillä sidosryhmäkartoitukset tehdään hankekohtaisesti ja alussa selvitetään, onko alueella jo käynnissä olevaa toimintaa. Esimerkiksi tuulivoimahankkeissa voi hyödyntää lähialueella jo olevan tuulivoimalan YVA-selostusta ja sen avulla löytää hankkeelle oikeat sidosryhmät. Asiantuntijat aloittavat sidosryhmien kartoituksen, jos suunnittelualueella ei ole toimintaa, joka olisi vaatinut aikaisemmin ympäristövaikutusten arviointia. (39.)

Asiantuntijat käyttävät karttapalveluja sidosryhmäkartoituksen työkaluna. Kartalta näkee esimerkiksi kunnat, joihin hanke vaikuttaa, ja sen kautta pystyy selvittämään alueella toimivia kansalaisjärjestöjä ja ryhmiä sekä asukkaat ja muut intressiryhmät, joita hanke koskee. Sidoryhmäkartoitukseen ei ole yhteisiä työkaluja tai valmiita toimintasuunnitelmaa, joten asiantuntijat tekevät sidoryhmäkartoituksen hankekohtaisesti. (39.)

Hankkeesta vastaava voi aloittaa viestinnän sidosryhmien kanssa jo hankkeen alussa ja asiantuntija osallistuu viestintään yleensä YVA-ohjelman aikana. Viestinnän suunnittelussa huomioidaan hankkeesta vastaavan toiveet ja viestintä toteutetaan hankkeesta vastaavan toivomalla tavalla. Asiantuntijat voivat hyödyntää kokemuseräistä osaamista viestinnän suunnittelussa. Konsultit voivat olla myös mukana sidoryhmille suunnatuissa tapaamisissa, kuten tupailloissa. (39.)

5.2 Hanke 1

YVA-laki velvoittaa hankkeen vastaavalla riittävää yhteistyötä yhteysviranomaisen kanssa ja hankkeen ensimmäinen ennakkoneuvottelu pidettiin viranomaistahojen kanssa. Neuvottelussa käytiin läpi hankkeen taustoja ja tavoitteita, hankevaihtoehtojen muodostamista, hankkeen edellyttämiä selvityksiä ja niiden toteutusta sekä käytiin läpi hankkeen edellyttämiä arviointi-, suunnittelu ja lupamenettelyjä. (12.)

Projektin alussa ei tehty vuorovaikutussuunnitelmaa ja viestinnälle oli annettu vapaat kädet. Hankealueella oli aktiivinen sidosryhmäyhteistyö, jossa asiaa pidettiin esillä. Sidosryhmäyhteistyöhön osallistui hankealueen kunnan edustajien lisäksi kattavasti alueen muita toimijoita. (12.) Hankealueen paliskunnat olivat esittäneet halukkuutensa ennakkoneuvotteluista ennen varsinaista poronhoitolain mukaista neuvottelua. Ennakkoneuvottelut pidettiin molempien paliskuntien kanssa YVA-ohjelman aikana. Ennakkoneuvotteluissa keskusteltiin hankkeen aiheuttamista vaikutuksista porotalouteen ja sovittiin yhteydenpidosta paliskuntien kanssa hankkeen aikana. YVA-ohjelman kuulemisen aikana järjestettiin yleisötilaisuus, joka oli kaikille kiinnostuneille avoin. Paliskunnat osallistuivat myös yleisötilaisuuteen ja yhteysviranomaisen antoi lausuntonsa arviointiohjelmasta, jossa huomioitiin myös paliskuntien antamat lausunnot. (40.)

Selostusvaiheessa pidettiin poronhoitolain mukainen porotalousneuvottelu paliskuntien kanssa. Ennen neuvotteluita tehtiin puhelinhaastattelut molemmille paliskunnille erikseen. Kyselyssä kartoitettiin paliskuntien ajatuksia hankkeen vaikutuksista muun muassa poronhoitoon. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin YVA-selostuksessa. YVA-selostusvaiheen aikana toteutettiin kaikille avoin kysely, jossa tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä hankkeesta ja sen vaikutuksista erityisesti asuinolosuhteisiin sekä virkistyskäyttömahdollisuuksiin. Kysely toteutettiin sähköisenä ja paperisena. YVA-hankkeesta tiedottamista pystyi seuraamaan ympäristöhallinnon internetsivuilta, paikallislehdestä ja työn tilaajan omilta verkkosivuilta. Selostusvaiheen jälkeen asiantuntijoiden viestintä sidosryhmien kanssa vähenee, mutta viranomaiset ja työn tilaaja jatkavat sitä. (40.)

YVA-selostuksen kuulemisen aikana järjestettiin myös kaikille avoin yleisötilaisuus, jossa kuultiin osallistujien mielipiteet ja lausunnot. YVA-selostuksen kuulemisen jälkeen yhteysviranomaisen antoi perustellun päätelmän ympäristöselvitysten riittävydestä ja laadusta. (40.)

5.3 Hanke 2

Hankkeen 2 YVA-menettely tehdään aikataulullisesti rinnakkain osayleiskaavoituksen kanssa. Kaavoituksen alkaessa laaditaan osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), jossa esitetään suunnitelma osallistumisen ja muun vuorovaikutuksen järjestämisestä sekä vaikutusten arvioinnista. YVA-menettelyssä hyödynnettiin OAS:ssa esitettyä vuorovaikutussuunnitelmaa ja seurattiin YVA-lain määräämää osallistumista. (41;42.)

Arviointiohjelman laatimisen aikana oli ennakkoneuvottelu. Neuvotteluun oli kutsuttu eri viranomaistahoja ja Paliskuntain yhdistys. Neuvotteluissa käytiin läpi hankkeen taustoja ja tavoitteita sekä hankkeen edellyttämiä selvityksiä ja niiden toteutusta. Lisäksi siellä keskusteltiin hankkeen edellyttämistä arviointi-, suunnittelu- ja lupamenettelyistä. (41.) Envineer Oy:n asiantuntija oli valmistellut aineistoa neuvotteluihin ja esitteli sen avulla hanketta (42).

Hankkeen paikallisten tahojen kuulemisen varmistamiseksi YVA-ohjelmavaiheessa koottiin seurantaryhmä tukemaan hankkeen ympäristövaikutusten arviointityötä ja kaavoitusta. Seurantaryhmä tehtiin kaavan yhteydessä laaditun osallistujalistauksen perusteella. Seurantaryhmään valittiin viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään. Viranomaiset voivat tarvittaessa täydentää listaa. Hankkeen tyypin vuoksi osallistujamäärä oli suuri. Seurantaryhmä kokoontui arviointiohjelman käsittelyä varten ja kokoontuu seuraavan kerran ennen YVA-selostuksen julkaisua. (41;42.)

Hankealueen paliskunnan kanssa pidettiin yhteistyöneuvottelu ennen varsinaista poronhoitolain mukaista neuvottelua. Poronhoitolain mukainen neuvottelu järjestetään YVA-menettelyn selostusvaiheessa, kun hankkeen ympäristövaikutukset on arvioitu. Näin paliskunnalla on helpompi saada selkeä käsitys hankkeen mahdollisista vaikutuksista poronhoidolle. (41.) Tarkoituksena on pitää useampi pienempi haastattelu paliskunnalle ennen poronhoitolain mukaista neuvottelua ja näin kartoittaa esimerkiksi paliskunnan perustietoja (43).

YVA-menettelyä viedään eteenpäin aikataulullisesti osayleiskaavoituksen rinnalla. Hankkeen kaavoitusta ja ympäristövaikutusten arviointia laaditaan erillismenettelyllä. (41.) Projektkoordinaattori on tiiviissä yhteistyössä kaavoittajan kanssa, jonka avulla viestintää hoidetaan hankkeen aikana. Yhteysviranomaisen tiedotti YVA-ohjelman kuuluttamalla ja YVA-ohjelma ja OAS olivat yhtä aikaa nähtävillä ja niille pidettiin yhteinen yleisötilaisuus. Yleisötilaisuuteen osallistuivat kaavoittaja, YVA-

asiantuntija, hankkeesta vastaava ja tarvittavat viranomaiset. Viranomaiset antoivat lausuntonsa ja yksityiset henkilöt mielipiteensä YVA-ohjelmasta ja OAS:sta. (42.)

YVA-selostuksessa huomioidaan YVA-ohjelma ja siitä annetut lausunnot. YVA-selostusvaiheen aikana järjestetään lähialueen asukkaille avoin kysely, jossa tiedustellaan vastaajien näkemyksiä hankkeesta ja sen vaikutuksista erityisesti asuinolosuhteisiin sekä virkistyskäyttömahdollisuuksiin. Kysely aiotaan toteuttaa internet-kyselynä ja kyselyyn on varattu myös mahdollisuus vastata paperiversiona. Kyselystä saatavia palautteita hyödynnetään vaikutusten arvioinnissa. YVA-selostus- ja kaavaluonnosvaiheessa on tarkoitus järjestää yhteinen yleisötilaisuus kuten YVA-ohjelma ja OAS-vaiheessa. (41.)

5.4 Hanke 3

Hankkeen 3 YVA-menettely on tarkoitus toteuttaa aikataulullisesti osayleiskaavoituksen kanssa rinnakkain. Arviointiohjelman laatimisen aikana järjestettiin aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu ennakkoneuvottelun sijaan. Neuvotteluun oli kutsuttu eri viranomaistahoja. Neuvottelussa käsiteltiin hankkeen taustoja ja tavoitteita sekä hankkeen edellyttämiä selvityksiä ja niiden toteutuksia. Lisäksi neuvottelussa keskusteltiin hankkeen edellyttämistä arviointi-, suunnittelu- ja lupamenettelyistä. (44.)

Hankkeessa 3 on tarkoitus järjestää yhteinen yleisötilaisuus YVA-ohjelma ja OAS-vaiheessa sekä myöhemmin YVA-selostus- ja kaavaluonnosvaiheessa (44). Kaavoittajan kanssa tehdään tiiviisti yhteistyötä ja viestintää tapahtuu kaavoittajan ja YVA-konsultin välillä sekä kaavoittajan, YVA-konsultin ja asiakkaan välillä (45).

Hankkeessa YVA-konsultit eivät tehneet erikseen sidosryhmäkartoitusta, vaan hyödynnettiin kaavoittajan tekemää sidosryhmäselvitystä OAS:iin. Asukkaille ja muille tärkeille sidosryhmille on suunnitelmassa järjestää esimerkiksi tupailta, jotta sidosryhmiä päästään kuulemaan. Kaavoittaja myös suunnittelee tiedotuskirjettä hankealueen lähiasukkaille ja selostusvaiheessa järjestetään asukaskysely, jolla kerätään tietoa vastaajien näkemyksiä hankkeesta ja sen vaikutuksista erityisesti asuinolosuhteisiin sekä virkistyskäyttöön. (45.)

Hankkeen edetessä YVA-ohjelman ja siitä yhteysviranomaisen antaman lausunnon pohjalta tehdään varsinainen ympäristövaikutusten arviointi, jonka tulokset kootaan YVA-selostukseen (44).

Hankkeessa 3 ei ole vielä kohdattu sidosryhmiä, koska hanke on niin alussa. Tästä syystä vuoropuhelu on vasta suunnitteluasteella. (45.)

5.5 Haasteet ja hyvät käytännöt viestinnässä

Asiantuntijahaastatteluiden tavoitteena oli kartoittaa haasteita ja hyviä käytäntöjä viestinnästä ja hyödyntää niistä saatuja kehitysideoita tulevissa hankkeissa. Seuraavaksi esitetyt havainnot on saatu haastatteleamalla hankkeissa 1, 2 ja 3 mukana olleita asiantuntijoilta.

Asiantuntijan mukaan isoksi haasteeksi viestinnässä poroelinkeinoa harjoittavien kanssa koettiin viestinnän ajoitus. Paliskunnilla on vuodessa kiireisiä aikoja, joten olisi hyvä, jos haastattelut ja muu suurin yhteydenpito voitaisiin ajoittaa poronhoitajille sopivaan ajankohtaan. Olisi myös hyvä tuntee poronhoidon vuosikello ja hyödyntää sitä hankkeen aikataulun suunnittelussa. Haastetta yhteydenpitoon lisää se, että suunnitelmassa tulee olla eri hankevaihtoehtojen luonnokset, jotta ne voitaisiin esitellä paliskunnille. Suunnitelman myöhästyminen voi viivästyttää yhteydenottoa paliskuntiin.

Hankkeen 1 aikana toteutettiin kysely molemmille paliskunnille ennen poronhoitolain mukaista neuvottelua. Kysely tehtiin edellisen projektin pohjalta ja asiantuntijan kokemuksen mukaan kysely ei soveltunut hyvin kyseiseen projektiin. Tässäkin tapauksessa ongelmana oli viestintään käytettävän ajan puute ja ajoitus. Koko hankkeen ajan koettiin ongelmaksi ajan puute viestintään ja yhteydenpitoon paliskuntien ja poronhoitajien kanssa. Poronhoitajien ja paliskunnan kanssa käytävää viestintää voisi tasapainottaa koko hankkeen läpi, jolloin aikataulu ei kiristyisi loppua kohti.

Hankkeen 2 ennakkoneuvotteluissa Envineerin asiantuntija esitteli muun muassa hankekuvauksen, hankevaihtoehdot ja hankealueen nykytilaa käyttämällä apuna karttakuvia. Karttakuvilla sai hyvin esille esimerkiksi hankealueen koon, sähkönsiirron vaihtoehdot, yhdyskuntarakenteen ja asutuksen sekä alueen muut tuulivoimahankkeet. Havainnollistavien karttakuvien ja lähtöaineiston avulla viranomaisille oli hyvä esitellä hanketta ja viranomaisilla oli helppoa kertoa lisäselvityksien tarpeesta. Keskustelu oli tuottavampaa, koska aihetta oli helpompi käsitellä kattavan lähtö- ja kartta-aineiston avulla.

Hankkeessa 2 ja 3 YVA-menettely ja osayleiskaavoitus toteutetaan aikataulullisesti rinnakkain. YVAN ja kaavan sisällön yhtenevyys on tärkeää, jolloin kaavoittajan ja YVA-konsultin viestinnän

merkitys korostuu. Viestintää kaavoittajan ja YVA-konsultin välillä edistää se, että hankkeeseen valitaan projektikoordinaattori, joka ymmärtää sekä kaavoituksesta että YVA-menettelystä.

Hankkeissa on projektikoordinaattori ja projektipäällikkö eri asiantuntijoiden lisäksi. Näiden tehtävämikkejien työnjako voi olla välillä epäselvä ja selkeä rajausta projektikoordinaattorin ja projektipäällikön työtehtävistä voi auttaa työnjaon suunnittelussa ja parantaa talon sisäistä viestintää hankkeen aikana.

Asiantuntijahaastattelussa nousi esille sisäinen projektinhallinta. Projekteja työstettiin itsenäisesti ja lopuksi työt tuotiin yhteen. Haastateltava esitti ajatuksen, että yhteistekemistä voisi kehittää yrityksen sisällä ja tehdä tiiviimmin yhteistyötä muiden hankkeen kanssa työskentelevien kanssa. Hankkeissa huomattiin myös, että epäselvällä viestinnällä oli vaikutusta projektien aikataulun hallittavuuteen.

5.6 Työpaja

Työpajassa oli mukana Envineer Oy:n asiantuntijoita. Työpaja aloitettiin esittelemällä esimerkkihankkeet osallisille. Seuraavaksi esiteltiin asiantuntijahaastatteluista kerätyt havainnot. Havaintojen esittelyn jälkeen täydennettiin valmiiksi kerätyjä havaintoja, jonka jälkeen havainnot arvoitettiin.

Tärkeimmiksi kehityskohteiksi valittiin Envineerin sisäiseen viestintään liittyviä havaintoja, kaavoittajan ja Envineerin väliseen viestintään liittyviä havaintoja sekä viestinnän toimintasuunnitelma. Valituista havainnoista keskusteltiin pienemmissä ryhmissä noin 15 minuuttia. Ryhmäkeskustelun tulokset käytiin yhdessä läpi ja kehitysideat kirjattiin.

Kaikki asiantuntijahaastatteluissa ja työpajassa esille tulleet kehityskohteet ja -ideat jäävät Envineer Oy:n käyttöön. Envineer voi hyödyntää työpajan tuloksia kehittäessään yrityksen sisäistä toimintaa. Työpajan tuloksia ei avata tarkemmin, koska siellä käsiteltiin asiakasyritysten tietoja.

5.7 Tiekartta onnistuneeseen sidosryhmäviestintään

Opinnäytetyössä esitellään hyviä käytäntöjä sidosryhmäviestinnässä. Pohjoisen tuulivoimahankkeissa poronhoitajat ovat tärkeä sidosryhmä, joten opinnäytetyössä käsitellään myös hyviä käytän-

teitä poronhoitajien kanssa käytävään viestintään. Helpottamaan viestinnän suunnittelua tehtiin tiekartta onnistuneeseen viestintään poronhoitajien kanssa. Tiekartassa kuvataan karkealla tasolla hankkeen etenemistä, joten sitä voi soveltaa hankekohtaisesti. Tiekartassa on esimerkkikäytäntöjä, joiden avulla voi edistää viestintää poronhoitoalueelle sijoittuvissa hankkeissa. Tiekarttaa voi soveltaa myös hankkeissa, jotka eivät sijoitu poronhoitoalueelle. Kuvassa 6 on laadittu tiekartta sidosryhmäviestintään.

KUVA 6. Tiekartta sidosryhmäviestintään poronhoitajien kanssa (46).

Hankkeen alussa on hyvä tehdä sidosryhmäkartoitus, jossa tunnistetaan myös paliskunnat, joihin hanke vaikuttaa. Tiedotus hankkeesta ja ensimmäinen yhteydenotto paliskuntaan on hyvä tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa hanketta. Yhteydenotto varhaisessa vaiheessa hanketta on tärkeää hankkeen etenemisen ja sujuvuuden kannalta. Näin luodaan luottamusta ja mahdollistetaan avoin keskustelu. Yhteydenpitoa sidosryhmään jatketaan koko YVA-menettelyn ajan. YVA-ohjelman laatua parantaa se, että jo ohjelman laatimisvaiheessa tiedetään paliskunnan toiminnasta. Tästä syystä jo ohjelmavaiheeseen on hyvä resursoida aikaa paliskunnan tietojen kartoitukseen.

YVA-ohjelman alussa on hyvä laatia viestintäsuunnitelma, joka sisältää realistisen aikataulun viestinnän toteutuksesta. Aikataulun suunnittelussa voi käyttää apuna poronhoidon vuosikelloa. Poron-

hoitotyöt suunnitellaan porojen luontaisen käyttäytymisen mukaan ja työtä tehdään paljon maastossa puhelinten kuuluvuusalueen ulkopuolella. Nämä asiat on hyvä ottaa huomioon viestintäsuunnitelmaa tehtäessä.

Tiekartassa on myös lain velvoittamat yleisötilaisuudet ja poronhoitolain mukainen porotalousneuvottelu. Laki ei määrittele tarkkaa ajankohtaa neuvottelulle, joten sen toteutus suunnitellaan hankkeessa tapauskohtaisesti. Paliskuntien kanssa voi pitää myös vapaamuotoisen ennakoneuvottelun ennen lain mukaista neuvottelua.

6 YHTEENVETO

Opinnäytetyön aiheena oli kehittää YVA-prosesseihin liittyvää vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Yksi YVA-menettelyn tärkeimmistä vaiheista on vuoropuhelu ja tiedonkulku. Tänä päivänä sidosryhmäviestintä on entistä suuremmassa roolissa. Esimerkiksi tuulivoimahankkeet kohtaavat paljon vastustusta ja hankkeiden etenemistä saattavat hidastaa valituskierteet. Valituskierteet hidastavat projektin etenemistä ja joissain tilanteissa valituskierteen aiheuttaman viivästyksen takia hankesuunnitelmat eivät ole enää toteuttamiskelpoisia, koska tuulivoiman teknologinen kehitys on mennyt eteenpäin.

Työn tavoitteena oli tehdä toimintamalli sidosryhmäviestintään sekä tunnistaa viestinnän kehittämiskohteita. Työn tilaaja Envineer Oy antoi kolme esimerkkihanketta ja niiden pohjalta etsittiin haasteita sidosryhmäviestinnästä. Esimerkkihankkeista saatiin tietoa haastatteleamalla hankkeissa mukana olleita asiantuntijoita ja havainnot viestinnästä perustuvat näihin haastatteluihin. Havainnot ja jatkokehitettiin työpajassa yhdessä haastateltujen asiantuntijoiden kanssa. Työpajassa täydennettiin haastattelussa jo kerättyjä havainnot ja pienemmissä ryhmissä esitettiin kehitysideoita valittuihin kehityskohteisiin.

Sidosryhmäviestinnän merkityksen korostumisen vuoksi yritys halusi aloittaa sidosryhmätoiminnan kehittämisen, jonka vuoksi työssä tehtiin toimintamalli sidosryhmäkartoitukseen ja -analyysiin, asukaskyselyyn ja tarkennettuun sidosryhmäviestintään. Haastattelujen ja työpajan tuloksissa tuli ilmi, että jo kehittämällä yrityksen sisäistä viestintää hankkeen aikana, voidaan saada aikaan tuloksia myös sidosryhmäviestinnässä. Yrityksen toiveena oli, että valmiin toimintamallin avulla sidosryhmäviestinnästä saataisiin suunnitelmallisempaa.

Yritykselle tehtyä toimintamallia voidaan hyödyntää vuorovaikutussuunnitelman tekemisessä, joka sisältää muun muassa vuorovaikutuksen periaatteet ja tavoitteet sekä sidosryhmien kartoituksen ja suunnitelman hankkeelle tarkoituksenmukaisista vuorovaikutusmenetelmistä. Toimintamallia on sovellettava hanke- ja sidosryhmäkohtaisesti, koska hankkeet ovat yksilöllisiä. Eri sidosryhmät tarvitsevat erilaista viestintää ja toimintamallissa annetut ohjeet ovat yleisluonteisia, jotka vaativat hankekohtaista soveltamista. Toimintamalli sisältää tiekartan sidosryhmäviestintään paliskuntien ja poronhoitajien kanssa. Siinä esitetyt hyvät käytännöt viestintään ovat esimerkkejä viestinnästä ja niitä tulee soveltaa paliskunta-kohtaisesti.

Opinnäytetyössä haluttiin löytää kehityskohteita viestinnästä ja asiantuntijahaastatteluiden avulla saatiin käytännön kokemuksia haasteista. Huomiot kehityskohteista ovat asiantuntijoiden subjektiivisia näkemyksiä, ja tämä on hyvä ottaa huomioon tuloksia tarkastellessa.

Opinnäytetyön aihe oli ajankohtainen ja laaja. Haasteena oli luoda yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus useasta laajasta aihealueesta. Opinnäytetyön tuloksena luotua toimintamallia hyödyntämällä yritys voi jatkaa sidosryhmäviestinnän kehittämistä esimerkiksi aikataulutuksen ja resursoinnin osalta.

LÄHTEET

1. Ympäristöministeriö. Tuulivoimarakentaminen. Hakupäivä 7.3.2023. <https://ym.fi/tuulivoimarakentaminen>.
2. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Kysymyksiä ja vastauksia ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA). Hakupäivä 7.3.2023. <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/31845753/Kysymyksi%C3%A4%20ja+vastauksia+ymp%C3%A4rist%C3%B6vaikutusten+arvioinnista+20062018.pdf/a27d103e-7a8d-4759-b8b6-cb2ba450f6bc>.
3. Envineer Oy 2023. Markkinan kehitys. Sisäinen lähde.
4. Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. Selvitys: Tuulivoimahankkeiden toteutumattomuudelle monia syitä – elinkeinot ja olemassa oleva infra selittävät eri alueiden tilannetta. Hakupäivä 17.4.2023. <https://tem.fi/-/selvitys-tuulivoimahankkeiden-toteutumattomuudelle-monia-syita-elinkeinot-ja-olemassa-oleva-infra-selittavat-eri-alueiden-tilannetta>.
5. Hyttinen, Henna 2019. ”Sitten sitä ei tehdä.” – Sosiaalinen hyväksyttävyyys tuulivoimahankkeissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, ympäristöpolitiikka. Pro Gradu -tutkielma. Hakupäivä 17.4.2023. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/21794/urn_nbn_fi_uef-20200041.pdf?sequence=-1&isAllowed=y.
6. Paliskuntain yhdistys 2014. Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa. Hakupäivä 7.3.2023. https://paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_2014_FI_web.pdf.
7. Jantunen, Jorma & Hokkanen, Pekka 2010. Ympäristöministeriö. YVA-lainsäädännön toimivuusarviointi. Hakupäivä 7.3.2023. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37983>.
8. Kestävä kehitys 2022. Selvitys: Tuulivoimahankkeiden toteutumattomuudelle monia syitä – elinkeinot ja olemassa oleva infra selittävät eri alueiden tilannetta. Hakupäivä 7.3.2023. <https://kestavakehitys.fi/-/1410877/selvitys-tuulivoimahankkeiden-toteutumattomuudelle-monia-syita-elinkeinot-ja-olemassa-oleva-infra-selittavat-eri-alueiden-tilannetta>.

9. Motiva 2022. YVA- menettely. Hakupäivä 9.2.2023. https://www.motiva.fi/ratkaisut/uusiutuva_energia/tuulivoima/tuulivoiman_ymparisto- ja_muut_vaikutukset/yva-menettely.
10. Ympäristö.fi 2022. Ympäristövaikutusten arviointi. Hakupäivä 13.2.2023. https://www.ymparisto.fi/fi-fi/asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/ymparistovaikutusten_arviointi.
11. Ympäristöministeriö 2018. Mikä on ympäristövaikutusten arviointi YVA?. Hakupäivä 13.2.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=yIDCDTM1V3c>.
12. Envineer Oy 2022. Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Hanke 1. Sisäinen lähde.
13. Hirvisaari, Merja 2019. Hämeen ely-keskuksen lausunto Paadenkolusta valmistui. Keski-Häme -lehti. Hakupäivä 15.3.2023. <https://www.keski-hame.fi/paikalliset/4112822>.
14. Ympäristö.fi 2017. Uusi YVA-laki voimaan. Hakupäivä 3.3.2023. [https://www.ymparisto.fi/fi-fi/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Uusi_YVALaki_voimaan\(43087\)](https://www.ymparisto.fi/fi-fi/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Uusi_YVALaki_voimaan(43087)).
15. Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 252/2027. Hakupäivä 3.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170252#L3P14>.
16. Saine, Elina 2019. Tuulivoimayhdistys. YVA ja kaava ne yhteen soppii – yhteismenettely vai kaksi erillistä prosessia?. Hakupäivä 22.3.2023. <https://tuulivoimayhdistys.fi/tietoa-tuulivoimasta-2/tuulivoimasta-kunnille/tuulivoimahanke/yvan-ja-kaavan-yhdistaminen>.
17. FGG Finnish Consulting Group Oy 2021. Ylitornion Honkavaara-Isovaaran tuulivoimapuiston osayleiskaava. Hakupäivä 22.3.2023. https://ylitornio.fi/wp-content/uploads/2021/12/OAS_Ylitornion-Honkavaara-Isovaaran-tuulivoimapuisto_30.11.2021-korjattu.pdf.
18. Anttonen, Marja, Paalatie, Heidi, Kangasoja, Jonna & Luoma, Emma 2023. Akordi Oy. Tuulivoimahankkeiden suunnittelu ja operointi poronhoitoalueella. Hakupäivä 1.3.2023. https://akordi.fi/wp-content/uploads/Paliskunnat-ja-tuulivoimatoimijat_toimintamalli_12012023_FINAL.pdf.
19. Poronhoitolaki 848/1990. Hakupäivä 3.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900848>.

20. Ympäristöministeriö 2012. Tuulivoimarakentamisen suunnittelu. Hakupäivä 3.3.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10138/41522>.
21. Koskimäki, Ville & Siggberg, Elin 2020. Tuulivoimalehti. Porot ja tuulivoima. Hakupäivä 28.3.2023. <https://www.tuulivoimalehti.fi/aiheet/tuulivoima-ja-ymparisto/porot-ja-tuulivoima.html>.
22. Paliskuntain yhdistys. Tuulivoima. Hakupäivä 14.3.2023. <https://paliskunnat.fi/py/neuvonta/maankaytto/tuulivoima/>.
23. Luonnonvarakeskus 2023. Luonnonvarakeskus selvittää tuulivoiman vaikutuksia metsäeläimistöön. Hakupäivä 14.3.2023. <https://www.luke.fi/fi/uutiset/luonnonvarakeskus-selvittaa-tuulivoiman-vaikutuksia-metsaelaimistoon>.
24. Colman, Jonathan, Eftestøl, Sindre, Tsegaye, Diress, Flydal, Kjetil & Mysterud, Atle 2012. Is a wind-power plant acting as a barrier for reindeer Rangifer tarandus tarandus movements?. Wildlife Biology, 18(4):439-445. Hakupäivä 6.3.2023. <https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Colman-et-al-2012.pdf>.
25. Seipiharju, Sáará 2020. Yle. Lisääntyvä tuulivoimaa luo painetta porotaloudelle Norjassa – tuoreen raportin mukaan porotalous ja tuulivoima eivät sovi samalle alueelle. Hakupäivä 6.3.2023. <https://yle.fi/a/3-11466670>.
26. Motvind Norge 2020. Wind power or reindeer husbandry?. Hakupäivä 15.3.2023. <https://motvind.org/wp-content/uploads/2020/07/vindrein-eng-alt.pdf>.
27. Skarin, Anna, Sandström, Per, Alam, Moudud, Buhot, Yann & Nellemann, Christian 2016. Slu. Renar och vindkraft II - Vindkraft i drift och effekter på renar och renskötsel. Hakupäivä 6.3.2023. https://pub.epsilon.slu.se/13562/7/skarin_a_et_al_160818.pdf.
28. Marttunen, Mika, Grönlund, Sakari, Hokkanen, Joonas, Jantunen, Jorma, Karjalainen, Timo P., Luodemäki, Sanna, Mustajoki, Jyri, Neste, Jenni, Saarikoski, Heli, Vallius, Elisa, Vartia, Merilin, Vehmas, Anne & Vienonen, Sanna 2016. Suomen ympäristökeskus. Hyviä käytäntöjä ympäristövaikutusten arvioinnissa - IMPERIA-hankkeen yhteenveto. Hakupäivä 17.2.2023. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159403>.

29. Stakeholder Identification and Analysis. Hakupäivä 4.4.2023.
https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/e7705f54-6cd2-44b8-87fb-609a87a3f4a9/PartOne_StakeholderIdentification.pdf.
30. Improvment servise. Introduction to the power/interest grid. Hakupäivä 5.4.2023.
<https://www.improvementservice.org.uk/business-analysis-framework/consider-perspectives/powerinterest-grid>.
31. Visma Oy 2019. Osallistuminen YVA-menettelyssä –koulutus palvelumuotoiluhankkeen tulosten pohjalta. YVA-koulutus 24.01.2019.
32. Vehmas, Anne 2015. Sidosryhmäanalyysi ja kyselytutkimukset YVA:ssa. Ramboll Finland Oy. Hakupäivä 5.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49504>.
33. Vehmas, Anne 2013. Ramboll Finland Oy. Kokemuksia asukaskyselyistä. Hakupäivä 6.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49482>.
34. Vehkalahti, Kimmo 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Hakupäivä 6.4.2023.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/305021>.
35. Survey Monkey. Kyselytutkimuksen otoskoko. Hakupäivä 6.4.2023. <https://fi.surveymonkey.com/mp/sample-size/>.
36. KvantiMOTV 2010. Kyselyaineiston dokumentointi ja raportointi. Hakupäivä 6.4.2023.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/raportointi/raportointi.html>.
37. Jyväskylän yliopisto 2013. Sidosryhmäanalyysi Imperia-hanke. Hakupäivä 9.3.2023.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49479>.
38. Mustajoki, Jyri, Marttunen, Mika & Luodemäki, Sanna 2013. Jyväskylän yliopisto. Internet-pohjainen osallistuminen ympäristövaikutusten arvioinnissa. Hakupäivä 10.3.2023.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49481>.
39. Uimarihuhta, Heli 2023. Johtava asiantuntija. Envineer Oy. Haastattelu 7.3.2023.

40. Routalaakso, Jaakko 2023. Asiantuntija. Envineer Oy. Haastattelu 24.2.2023.
41. Envineer Oy 2023. Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Hanke 2. Sisäinen lähde.
42. Uusimäki, Teea 2023. Suunnittelija. Envineer Oy. Haastattelu 20.3.2023.
43. Routalaakso, Jaakko 2023. Asiantuntija. Envineer Oy. Haastattelu 22.3.2023.
44. Envineer Oy 2023. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Hanke 3. Sisäinen lähde.
45. Komppula, Birgitta 2023. Johtava asiantuntija. Envineer Oy. Haastattelu 27.3.2023.
46. Kehmet 2023. Tiekartta. Hakupäivä 19.4.2023. <https://kehmet.hel.fi/menetelmalaari/tiekartta-roadmap/>.

Ryhmä	Toimijoita	Intressit ja rooli	Osallistuminen ja aikataulu
Tiivis vuorovaikutus	Paikalliset asukkaat, harrasteseurat, kunnan ympäristö-, kaa-voitus- ja hallintoviranomaiset	Paikallistiedon jako, kriteerit ja mittarit, arvot ja asenteet, intressit	Ohjelman ja selostuksen alussa ja lopussa työryhmätyöskentely ja kommentointi
Vuoropuhelu	ELY-viranomaiset, mökkiläiset, alueiden omistajat, tarvittaessa muuta paikallisjärjestöt	Tietolähteet alueellisista asioista, arvot, intressit	Informoidaan 1. ryhmän toiminnasta ja tuloksista, vuoropuhelu
Kohdennettu tiedonvaihto	Paikalliset yritykset, maakuntaliitot, matkailijat, AVI, tutkimuslaitokset	Tiedonlähteet ja asenteet	Mahdollistetaan vuorovaikutus, tiedottaminen
Tiedottaminen	Kansalliset yhdistykset, paikallismedia, paikallislehdet, kansallinen media	Keskustelun herättäminen	Aktiivinen tiedottaminen